

SISU.

Artiklid.

Grau, K.: Advokatuuri õigusajaloolise arengu põhijooni Eestis. 337

Arutlused.

Tjutrjumov, I.: Tuvastushagidest 374

Varia.

Uus Veksliseadus 377

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas pensionikomisjon peab peale üldise töövõime kaotuse veel kindlaks tegema läbivaadatava pensioniõigusliku isiku teenistuskohuste täitmise võime ulatuse? 381

Kas seaduse või haigekassa põhikirja rikkumised võivad Kindlustusametile teatavaks saada ainult kaebamise teel? . . . 382

Kriminaalosalakond:

Kas on olemas KrS § 235 p. 1 ja 534 ettenähtud süüteo koosseis, kui kohtualune, olles kohustatud Heakorra ja julgeoleku seaduse § 208 kohaselt selle järele valvama, et majas käidaks tulega ettevaatlikult ümber, ei täitnud seda tal lasuvat kohustust, vaid ise käis tulega ettevaatamatult ümber sel teel, et laskis ja ei keelanud majahoidjat nimetatud majas keskkütte ahjusid kütta saepuru ja hõõvlilaastude seguga, kusjuures need ahjud ja nende korstnad ei olnud kohastatud mainitud küttematerjali tarvitamiseks, mille tagajärjel tekkis tulikahju mainitud majas? 382

Millal aegub KrS § 391 l. 2 ettenähtud süütege? 383

Kas KrS § 122 ja 380 ettenähtud süüteos võib eraisik olla kahjukannatajaks ja esineda kohtus süüdistajana? 383

Kas KKS § 7 ettenähtud kannatanu peab oma kaebuses ära tähendama, keda ta kahtlustab süüteo toimepanekus? . . . 384

Kas KrS § 122 ja 230 ettenähtud süütegudes võib eraisik esineda kahjukannatajana? 384

Lisa.

Riigikohtu 1937. a. otsustes käsitletud seaduste ja määruste nimestikud (aastatelliiaile).

Advokatuuri õigusajaloolise arengu põhijooni Eestis.

K. Grau.

Ühes Kohtute seadustikuga pandi dekreediga 1938. a. meil kehtima ka uus Advokatuuriseadus. Et viimast õiglase-
malt mõista ja hinnata, seks on vajalik vähemalt põhijoon-
tes tutvuda advokatuuri arengulooga meie kodumaal. Olgugi
et õigusemõistmisel, ühiskonna ja riikliku elu juhtimisel
advokatuur, mis on niisama vana kui kohus, on etendanud
võrdlemisi suurt ja tähtsat osa, on meie õigusteaduslikus kir-
janduses siiski väga vähe tähelepanu pühendatud selle ins-
titutsiooni arengule.

I. Advokatuuri instituut XIII—XVI sajandil.

Juba kauges minevikus, XIII sajandi keskpaiku, kus
kohtumõistmine seisis meie maal võõrastes kätes ja alg-
astmel, leiame selle instituudi algrakukesi tolleaegses Balti-
kumis kehtivates õigusemõistmise normides¹, mis sakslased
omalt maalt endaga kaasa tõid ja kus räägitakse nõndanime-
tatud „eestkõnelejatest“ kohtus (Vörspracker, Vorsprecher,
Fürsprecher, Vormund), kes kohtupoolte, nn. *parte*'de abis-
tajatena kui ümbruskonnas kehtivate õiguslike kummete
ja normide tundjad ja seletajad tõeleidmisel kohtule toeks
olid. Saksamaal tunti selliseid eestkõnelejaid kohtus juba
VIII sajandil² ning neis nähti tol ajal kohut käiva poole
õiguslikes küsimusis abistajat isikut, kes teatavas ümbrus-

¹ F. G. v. Bunge, Geschichte des Gerichtswesens und Gerichtsver-
fahrens in Liv-, Est- und Curland. Reval, 1874, lk. 27 jj.; R. v. Helmer-
sen, Geschichte des livländischen Adelsrechts bis zum Jahre 1561. Dorpat
u. Leipzig, 1836, lk. 259.

² Leupolt, Der deutsche Rechtsanwalt. Der deutsche Rechtsstand.
Berlin-Wien, 1939, lk. 81 jj. H. Brunner, Grundzüge der deutschen
Rechtsgeschichte, München-Leipzig, 1923, lk. 53 ja 176.

konnas asjatundjana välja paistis. Selliseid eestkõnelejaid kohtus kriminaal- kui ka tsiviilasjus määras kohus alul oma suva järgi ning neile tol ajal mingit vaevatasu kohtupoolte abistamise eest ei makstud. Kuid juba XIII sajandil loeti eestkõneleja kohustused tasuliseks.

See eestkõnelejate mõiste ja pruuk toodi keskajal ühes tol ajal Saksamaal kehtinud õiguslike kummetega ja õigusemõistmise korruga sakslaste poolt ka meie maale. Nii näeme, et Tallinna linn 1257. a. paneb peaaegu muutmatult kehtima Lüübeki linna õiguse („Das Lübische Recht für Reval“)³, mille § 103 on ette nähtud eestkõnelejad.

Riia linn aga võtab 1270. a. tarvitusele Hamburgi linnaõiguse (Das Hamburgisch-Rigische Recht)⁴, mis hiljemini kohaldamist leiab ka teistes Liivimaa linnades ja samuti Haapsalus (1294. a.)⁵. Selles linnaõiguses § 52, 127, 128, 129 ja 150 (IV. 3, VII. 25, 26, 27 ja X. 7) ja samas õiguses ümber töötatud kujul („Das Umgearbeitete Rigische Statut“ II. 3 ja 6, VII. 4) räägitakse eestkõnelejatest.

Kuid juba pisut ulatuslikumalt on eestkõnelejate instituit käsitlemist leidnud Tallinna linnaõiguses, mis teiskordselt laenati Lüübeki linnalt 1282. aastal⁶, kus § 49, 99, 158, 218 on pühendatud eestkõnelejatele.

Samuti leiame Vanas Liivimaa Rüütliõiguses (Das älteste livländische Ritterrecht)⁷ § 100—104, 175, 76, 202, 244 jt. eestkõnelejate (Vorspraker) nentimist.

Eespool-mainitud õigustes ettenähtud eestkõnelejateks kohtus võisid olla kõik laitmatute ja ausate elukommetega täisealised vabad isikud, välja arvatud naisterahvad ja vaimulikud⁸. Moraalseil põhjusil oli aga keelatud eestkõnelejaiks olla isikuil, kes olid tunnistatud autuks, lindpriiks, õiguse tuks ja kes seisid kirikuvande all⁹.

³ F. G. v. Bunge — C. O. v. Madai, Sammlung der Rechtsquellen Liv-, Esth- und Curlands. Abt. I, Lief. 1. Dorpat, 1842, lk. 1 jj.

⁴ J. G. L. Napiersky, Die Quellen des Rigischen Stadtrechts bis zum Jahr 1673. Riga, 1876, lk. 53 jj.

⁵ Napiersky, *op. cit.*, lk. 15 jj.

⁶ Bunge — Madai, Rechtsquellen, lk. 40 jj.

⁷ Buddenbrock, Sammlung der Gesetze. B. I. Mitau, 1802. Das Ritterrecht, lk. 135 jj. A. W. Hupel, Liefländisches Ritter- und Landrecht (LRR), Neue nordische Miscellaneen. Riga, 1794, lk. 315 jj.

⁸ LRR § 104, 175.

⁹ Bunge, Geschichte, lk. 27 jj.

Eestkõnelejatelt ei nõutud mingit hariduslikku tsensust, vaid harilikult osutusid eestkõnelejateks isikud, kes tundsid kohapealseid õiguslike kombeid ja olid seega kohtule kui ka kohtupooltele õigusemõistmisel abiks. Lääni asjades nõuti, et eestkõnelejaks oleks läänipidaja (LRR § 244).

Reeglipäraselt oli lubatud igal isikul oma õigusi kohtu ees kaitseda kas isiklikult või oma esindaja kaudu. Vaimulikud ja naisterahvad aga võisid ainult eestkõneleja kaudu kohtus esineda (LRR § 100). Eestkõnelejat võis pool — *parte* — ise valida või paluda, et kohus selle määraks (LRR § 101). Eestkõnelejaks olemist ei loetud mingiks kutseks ja ka eesõiguseks, vaid sellele vaadati kui ühiskondlikule kohustusele, mida iga kohturingkonnas elav isik pidi vastuvaidlematult täitma ja võis sellest keelduda ainult õiguslikus korras ettenähtud vabandavil põhjusil ja juhtudel.

Kui keegi palus endale teatavat isikut eestkõnelejaks, siis pidi ka kohus temale just selle määrama, kui aga kaks isikut üht ja sama isikut soovisid endile eestkõnelejaks, siis võis kohus selle oma suva järgi ükskõik kummale määrata (LRR § 103). Kuid keegi ei olnud kohustatud esinema eestkõnelejana oma sugulaste, lääniisanda ja vasallide vastu, kui asi nende ihu või au kohta käis (LRR § 102). Oli aga keegi võõra asjaajamise enda peale võtnud kas vabal kokkuleppel või kohtu poolt määratuna, siis pidi ta selle lõpuni viima (Das Rigische Recht VII. 4). Eestkõnelejal oli keelatud ilma tema volitaja nõusolekuta kokkuleppe teel tüliasja lõpetada, vaid selleks pidi kohus alati nõusolekut küsima *parte*lt, kelle kohalviibimine oli nõutav (LRR § 110, Das Rigische Recht II. 1). Sellest reeglist sisaldab erandi Tallinna linna õigus (Revaler Codex 55) selleks puhuks, kui kohtupooltel ei ole võimalik kohal olla.

Nii Tallinna kui ka Riia linnaõiguse järgi said eestkõnelejad kohtus esinemise ja asjaajamise eest vastavais linnaõigustes ettenähtud vaevatasu (Das Rigische Recht VII § 27, II. 3; Revaler Codex § 218), kuna LRR järgi loeti see tasuta toiminguks.

Kõigest eeltoodust nähtub, et mainitud eestkõnelejad ei moodusta tol ajal veel mingit kutset, seisust või kutsekonda, kus liikmed üksteisega kuidagi seoses on, vaid eestkõnele-

jate tegevus sarnanes oma iseloomult iga teise erakäsitööga¹⁰.

Ometi tuleb eestkõnelejais näha õigushooldavat organit, mis kohtumõistmisel omas küllalt suurt tähtsust tõe ja õiguse leidmiseks. Nad ei olnud riigi ja kommunaalvalitsusvõimu esindajad ega ka kohtuvõimust sõltuvad ametnikud, vaid vabakutselised isikud, ainult oma südametunnistuse ees vastutust kandvad, õiguse kui kõrgeima rahvavara hoidjad. Sachsenspiegeli kommentaatorid nimetavad neid õiguse ja rahu rüütliteks¹¹. Eestkõnelejate instituut teotses meie maal XVI sajandi teise pooleni.

Eestkõnelejad olid õigusemõistmises oma ülesannete kõrgusel seni, kuni kohtupidamine toimus lihtsal kujul ja kuni kohtus tuli küsimuste lahendamisel kohaldamisele peamiselt kombeõigus. Pärastpoole aeg-ajalt muutus aastakümnete ja sajandite kestel ka meie maal kehtiv õigusnormistik ikka ulatuslikumaks ja keerulisemaks, peamiselt võõraste, eriti rooma ja kanoonilise õiguse normide retsipeerimise tõttu, mis endaga kaasa tõi erilise vajaduse nende õigusnormide tundmaõppimiseks ja teadmiseks, sest harilikul kodanikul ei olnud võimalik enam kõiki õiguse määrusi ja nõudeid teada ning käsitleda.

Sellise vajaduse rahuldamiseks hakkasid üksikud isikud, kes õiguslike küsimuste vastu huvi tundsid, õigusetundmisele pühenduma ja õigusteadust õppima, et asjatundjana kehtiva õiguse alal oma kaaskodanikele teatava tasu eest abiks olla õiguslike küsimuste lahendamisel nii kohtus kui ka väljaspool kohut. Sääraseid õigusetundjaid, kes oma klientide huvide kaitsejadena, nende volinikena kohtus esinesid, kutsuti prokuraatoriteks ja advokaatideks. Esimesed üriklid andmed mainitud prokuraatorite kohta leiduvad XVI sajandi teise poole algusest Pärnumaa maapäeva otsusest (Pernauser Landtagsrecess vom J. 1552)¹², milles räägitakse prokuraatoritest kui õigusteadlastest. Kuid sama sajandi lõpu- poolel saab prokuraatorite ja advokaatide mõiste nii Riia linna kui ka Tallinna linna määrustes ja õigustes, samuti ka

¹⁰ J. Foinitski, Kurs ugodovnago sudoproizvodstva. Tom I. St.-Peterburg 1912, lk. 482 jj.

¹¹ Leupolt, *op. cit.*, lk. 93 ja 94 (Des Rechtes ein Ritter; des Friedens Ritter).

¹² Bunge, Geschichte, lk. 30.

Eestimaa Rüütliõiguses enam-vähem kindlakujulise määratluse ja nende tegevuse piirid normeeritakse.

A. Riia linnas. 15. aug. 1578 annab Riia linna raad välja määrustiku vannutatud prokuraatorite kohta: „Verordnung Eines Erbaren Rahdes, welchermaszen sich die geschworne Procuratorn hinfort verhalten sollen“¹³. Arvatavasti pandi see määrustik kehtima ka teistes Liivimaa linnades.

Äsjamainitud määrustik koosneb kuuest õige ulatuslikust ja sisuküllasest artiklist.

Esimeses artiklis tähendatakse, et keegi ei või prokuraatorina Riia kohtus esineda enne kui ta ei ole kohtule andnud vastavat vandetootust (*procuratorium*), milles ta töötab vandega Jumala ja tema püha evangeeliumi juures, et tema oma kliendi huvisid, kelle asjaajamise ta enda kätte on võtnud, oma parima arusaamise ja teadmiste järgi ustavalt ja ausasti, tõsiselt ning hoolega teostab ja kaitseb, ning seejuures mingit pettust ei tarvita ja asjatult asjaajamist ei venita ega ilmaaegsete palvetega kohut eikoorma, eriti aga, et ta teadikult ühtegi ebaõiget asja, mille seaduspäratuses ta ei kahtle, enda ajada ei võta. Samuti, et ta oma kliendi saladusi, mis kuidagi viimasele kahjulikud võivad olla, ei avalda, et ta kohtusse ja kohtutegelastesse aukartusega suhtub ja linna õiguste, eesõiguste ja kommete vastaselt ei toimi, klienti ülearu kõrge honorariga ei koorma, vaid taksi järgi käib, jne.

Neist vandetootuses loendatud nõuetest nähtub, et prokuraatoritelt-advokaatidelt nõuti ausameelsust, korralikkust ja õiglust kui ka õiguste tundmist ja teadmisi, mida eriti alla kriipsutatakse sama määrustiku teises artiklis, kus öeldakse, et prokuraatoriks võivad olla need kvalifitseeritud isikud, kes on vastava hariduse saanud ja õigustes kogenud (die da qualificierte Personen, etzlichermassen studieret undt der Rechte erfahren sein).

Prokuraatorite arv oli piiratud. Lubatud oli kõigest neljal prokuraatoril Riia linna kohtutes teotseda.

Ka nõutakse, et prokuraator-advokaat enda peale võetud asju kohtuasutistes kirjalikult kui ka suuliselt ajaks kõigiti korralikult ja korrektselt, ei tarvitaks ülearuseid ja kõlbmatuid sõnu, väljendaks oma mõtteid lühidalt ja selgelt nii

¹³ Napiersky; *op. cit.*, lk. 253 jj.

kirjas kui sõnas ja need määruses ettenähtud tähtaegadel kohtule esitaks (Määrustiku art. 3).

Sama määrustiku 4. artiklis aga nähakse ette prokuraatorite apellatsioonid korras asjaajamine, kus jällegi muu seas kinnitatakse, et nad põhjendamata edasikaebusi kõrgemale kohtule ei esitaks. Määrustiku 5. artiklis käsitletakse honorari küsimust ja määratakse honorari suurus tsiviilasjus vastavalt nõudesummale. Juhul, kui advokaadiga või prokuraatoriga tasu suhtes kokkulepet ei ole, ei tohi see ületada 4% nõude suurusest. Kriminaalasjus kindlat tasumäära ette ei nähta, vaid see määratakse vabal kokkuleppel kliendiga („was sie der sachen halber bey ihren Parteyen bedingen und sich vergleichen können“). Üldreegliks on nõue, et prokuraator liiga suure honorariga klienti ei koormaks („...„undt beistandt leisten, gleichergestalt ihre arbeit billicher weis belonet nehmen und die Parteien mitunbillichen untreglichen salario nicht beschweren...“). Ilma mingi tasuta olid prokuraatorid kohustatud kohtu määramisel vaeste ja lesknaiste asju ajama, nagu see määrustiku art. 6 ette on nähtud. Sealjuures nõutakse, et selliseis asjus prokuraatorid samasuguse usinusega ja hoolega toimiksid nagu tasulisteskki asjus.

Tolleaegne Riia linna õigus ei tee muide mingit vahet prokuraatorite ja advokaatide vahel ja neid nimetusi tarvatakse kõikide vormiliste ja kohtupoolte vannutatud esindajate kohta. Selle õiguse alusel teotses Riia linna advokatuur kuni 1634. a.

B. Tallinnas. Veidi hiljem, pärast ülalmainitud Riia linna õiguse elluviimist hakkab 1586. a. kehtima Tallinnas Lüübeki õigus revideeritud kujul. Selle seadustiku 5. raamatu 2. peatükk, mis koosneb kaheksast paragraafist, on pühendatud prokuraatoritele ja eestkõnelejatele (*De Procuratoribus et Postulando*)¹⁴. Neis sättes määrati ka Tallinna linnas teotsevate prokuraatorite ja eestkõnelejate kohustused ja õigused juba kindlakujulisemalt, kuid siiski palju puudulikumalt kui Riia linna prokuraatorite jaoks antud eelmainitud määrustikus. Olgu tähendatud, et Tallinna linna ülalmainitud õiguse sätete kohaselt prokuraatorite arv veel piiratud ei olnud ja need mingit kindlat ühikut ei moodustanud, nagu see Riias ellu oli viidud. Küll aga nõuti, et isikud, kes proku-

raatorite või eestkõnelejate kohustused endi peale võtsid, pidid enne seda andma vastava vandetootuse raele (§ 5). Ka oli keelatud prokuraatoritel, eestkõnelejal ja volinikkudel, kes asjaajajatenä teatavas protsessis rae ees või kohtus esinesid, samas asjas tunnistajateks olla (§ 1). Ei tohtinud nad olla ka ilma rae või kohtu loata kellelegi eestkostjaks (§ 3) ega vahetalitajaks (*commissarius*) (§ 2). Ka oli keelatud karistuse ähvardusel prokuraatoril, kes ühele kohtuskäijale poolele nõuandjaks ja abiks oli olnud, samas asjas vastaspoole huvisid kaitseda ja viimast nõuga abistada (§ 7). Kriminaalasjus ei võinud ega tohtinud prokuraatorid keelduda kaitsejana kohtus esinemast, kui nad kohtu poolt *parte* palvel olid viimase huvide kaitsejaks määratud (§ 4).

Nagu eeltoodust nähtub, ei nõutud veel ametlikult tol ajal prokuraatoritelt Tallinnas erilisi teadmisi õigusteaduse alal ega olnud ka mingit määrustnende tasu suhtes. Kõige puudulikkuse peale vaatamata kehtisid need määrused prokuraatorite suhtes Tallinna linnas mõningate muudatustega 1687. aastani.

C. Eestimaal. Mis puutub advokatuuri arengusse maa-kohtute korra alusel, siis leiame kuueteistkümnenda sajandi keskpaiku Eestimaa Rüütliõiguse (1555. a.) esimeses raamatus VIII peatükis § 1—16 vastavad õiguslikud nõuded selle kohta (Von Procuratoren, Vorsprachen und Vollmächtigen)¹⁵. Need maaõiguse määrused prokuraatorite kohta on palju täielikumad Tallinna linna normidest. Kõigepealt juba esimeses paragraafis püstitatakse nõue, et kohtus asjaajamine oleks korralik, et asjaolud kohtule õiglaselt ja põhjalikult ette kantaks, et küsimuste õiglaseks otsustamiseks kohtunik kõigekülgselt asjakäigust informeeritud oleks ning õiglase otsuse võiks langetada. Kui asjaosaline ise sellega hakkama ei saa, siis valigu ta keegi kogenud isik selleks. Selliseks asjatundjaks võisid olla prokuraatorid, kelledelt nõutakse, et nad kõigepealt oleksid jumalakartlikud ja peaksid õiglust silmas, kuninglikkude kuberneride ja landraatide suhtes sõnakuulelikud oleksid ning õigust taga nõuaksid, *parte*'sid oma parima arusaamise ja südametunnistuse vastaselt üksteise vastu üles ei ässitaks ja mingisuguseid õigusvastaseid kõrval-

¹⁴ Bunge — Madai, Rechtsquellen, lk. 185 jj.

¹⁵ J. P. G. Ewers, Des Herzogthums Ehsten Ritter- und Land-Rechte. Dorpat, 1821, lk. 193 jj.

võtteid ei tarvitaks ning kohtu ees kui pühas paigas mingit alatut sõimu ja lubamatuid sõnu ja haavavaid väljendeid ei tarvitaks, kedagi ei kirjas ega sõnas ei sõimaks, kellegi vastu isiklikuks ei saaks (*personalia tractiren*), vaid et nad asjapäraselt (*merita causae*), viisakalt ja lühidalt ning asjalikult asjaolud kirjalikult ja suuliselt kohtule ette kannaksid ja oma ametikohuseid vandetootusele vastavalt täidaksid (§ 4). Ka oli keelatud prokuraatoritel sihilikult või kasusaamise eesmärgiga, oskamatus või lohakuse läbi asja ilmaaegu keeluliseks teha ja venitada (§ 3). Prokuraatorid kohtu poolt vaesusõiguse alusel *ex officio* määratuina olid trahvi ähvardusel vastuvaidlematult kohustatud vaeste inimeste asju niisama usinalt ja truult ajama, kui iga teise kliendi asju (§ 2). Kohtus võisid nad esineda volitaja suulise või kirjaliku volituse põhjal, kuid pidid enne kohtus esinemist asja tundma ja selles kõigekülgselt informeeritud ja ette valmistatud olema, et asjaolude mitteteadmise tõttu protsessis takistust ega ilmaaegset venitust ei tuleks (§ 5). Lihtvolikirja (*adiagendum vel defendendum*) põhjal oli prokuraator õigustatud kohtus kaebama ja kostma, kuid ei tohtinud kliendi nimel mingit lepet sõlmida, raha vastu võtta, andestada, kinkida ja müüa. Selleks vajab ta spetsiaalvolitust (*specialiter*), kus selline õigus otseselt väljendatud oli (§ 15), või jälle generaalvolitust (§ 10), mis talle selleks kliendi õigused andis. Kõik kohtule esitatud palved ja paberid pidid prokuraatori allkirjaga varustatud olema. Sisaldasid sellised paberid midagi haavavat kohtunikude või vastaspoole kohta, siis langes selle eest prokuraator ühes volitajaga teatava trahvi alla (§ 6). Ka nõuti prokuraatoritelt trahvi ähvardusel, § 7 alusel, et nemad asjaajamisel hoiduksid asjast kõrvale kaldumast, laiutamisest, paljudest konksudest (allegaatidest) ja igavatest või vastikutest asjaolude kordamisest; samuti ka, et nad täiesti hoiduksid pikkadest vaidlustest ja ettekannetest, mis kuidagi protsessikäiku võiksid pikendada ja asja ennast segada (§ 8). Nõuti, nagu see § 9 selgesõnaliselt väljendatud, et prokuraatorid, kui nad oma volitajate eest midagi suuliselt ette kannavad või vastavad, seda lühidalt ja arusaadavalt teeksid, nii et seda protokollida saaks.

Kui prokuraatorile või volinikule keegi oma asja oli ära seletanud, siis ei tohtinud prokuraator või volinik samas asjas tulevikus vastaspoolele nõuandjaks ega abiks olla (§ 11).

Eriti oli aga prokuraatoreile või volinikele keelatud neile kliendi poolt usaldatud asjaolude ja saladuste avaldamine ja seeläbi avalikult või salaja vastaspoole abistamine (§ 12). Ka mitte neil juhtudel, kui volitaja on mingipärast prokuraatorist loobunud ja oma volikirja tagasi võtnud, ei tohi prokuraator vastaspoolt abistada ja talle nõu anda, liiatigi veel temale, prokuraatorile, usaldatud asjaolusid avaldada (§ 13).

Samuti oli keelatud kliendilt nõuda ja kokku leppida protsessi võidu korral, et prokuraator selle tulemusest osa endale saaks. Selliste tegude eest oli ette nähtud vali karistus ja ausa nime kaotus (§ 12). Oli aga prokuraator teatava asjaajamise enda kätte võtnud ja seda mitte nagu kord ja kohus ajanud, vaid oma hooletuse ja süü läbi lohakile jätnud ning seeläbi kliendile kahjusid tekitanud, siis oli ta kohustatud sellised kahjud volitajale ära tasuma (§ 14).

§ 16 sätete kohaselt nõuti aga kõigilt prokuraatoritelt, advokaatidelt ja volinikkudelt, kes kuningliku maakohtu juures esineda soovisid, vandetootuse andmist, milles nad Jumala ja tema püha evangeeliumi juures vandudes töötasid kliendile, kelle asjaajamise nad enda peale võtnud, seda usaldusväärset teha, seda asja tema kasuks oma parimate võimete ja arusaamise või mõistuse järgi hoolega ajada, seejuures aga teadlikult mitte mingit valet, ebatõtt või ebaõigust tarvitada, ning asja vastaspoole kahjuks mitte venitada ega pikendada, talle usaldatud saladusi mitte vastaspoolele ega kellegi teisele avaldada ja kohtusse alati aupaklikult suhtuda ja seda teha, mis jumalasõnas kirjutatud ja mis maa- ja rüütliõiguse kohane ja mis ausameelsele ja usaldusväärsele prokuraatorile, advokaadile ja volinikule kohane ja vajalik, „nii tõesti kui Jumal ja tema püha evangeelium teda aidaku“.

Neis eespool-esitatud advokatuuri või prokuraatorite kohta käivais normes tehti hiljemini Rootsi valitsuse poolt mõningaid väiksemaid muudatusi¹⁶.

1653. aasta meeskohtu korralduse (Interims-Ordnung der Manngerichte¹⁷) § 7 kõneldakse advokaadi õigustest piiri-

¹⁶ A. Perandi, Üldmenetlus tsiviilasjus Eestimaa Ülemmaakohtus Rootsi ajal. Tartu 1938, lk. 75 jj.

¹⁷ Vt. Ewers, *op. cit.*, lk. 594.

tülide lahendamisel kohtus, kus tähendatakse, et kohus võib isegi advokaadi täiesti asjaajamisest eemaldada.

1691. a. antud uuendatud kõrgema maakohtu konstitutsioonis (Erneuerte Ober-Landgerichts Constitution)¹⁸ esitatakse terve rida kohtupoolte ja advokatuuri kohta käivaid sätteid (§ 2, 5, 14, 16), milledes nõutakse neilt teatavat korrektsust, täpsust ning korralikkust kohtus asjade ajamisel ja nimelt, et keegi advokaatidest ei ilmuks kohtu ette ilma vajaliku volitusega, määrates selle nõude vastu eksijale 5 riigitaalrit trahvi (§ 2).

§ 9 ja 12 räägivad sellest, milliseid dokumente ja ära kirju advokaadid on kohustatud trahvi ähvardusel kohtule esitama, kuna § 16 alusel lubatakse pooltel ka võõraid, mujal asuvaid advokaate volitada endi eest kohtus asja ajama.

Kuid 1696. aastal avaldatakse kõrgema maakohtu poolt kuninglik pakt¹⁹, milles kõneldakse, et advokaate asja sihiliku või pahatahtliku venitamise (*pro temerario litigio*) ja teiste selliste eksimuste eest 8-päevase vägistusega karistatakse.

Eeltähendatud ja teiste väikeste muudatustega kehtib mainitud Eestimaa advokatuuri ja prokuraatorite õiguslik kord meie maal veel ka Vene valitsuse ajal.

II. Advokatuur XVII sajandil.

Suuremate põhjapanevamate muudatuste ja täienduste osaliseks said aga XVII sajandil Rootsi valitsuse ajal advokatuuri korraldused Eesti- ja Liivimaa linnades — Tallinna ja Riia linna õigustes —, milledes ka paljud varem mainitud Eestimaa Rüütliõiguses ja endises Riia linna advokatuuri määrustikus ettenähtud nõuded advokaatide moraalse taseme kohta omaks võeti.

A. Riia linnas. 12. nov. 1634 avaldatakse Riia linnas määrustik advokaatide ja prokuraatorite olukorra kohta (Ordinantz, welcher in unseren sowoll Unter- als Obergericht die Advocati und Procuratores nachleben und sich gemäs verhalten sollen)²⁰. See määrustik, mis on tuntud advokaatide ja prokuraatorite korralduse nimetuse all (Advocaten und

¹⁸ Vt. Ewers, *op. cit.*, lk. 577 jj.

¹⁹ Vt. Ewers, *op. cit.*, lk. 498.

²⁰ Vt. Napiersky, *op. cit.*, lk. 291 jj.

Prokuratoren Ordnung), koosneb 16 lühisõnalisest, kuid küllalt sisukast artiklist, milledes advokatuuri kui teatava õigusemõistmisel tegeleva ühiku kohustused ja mõningad õigused ära määratakse ja mis oma põhinõuetes üldiselt on jäänud Riia linna 1578. a. prokuraatorite määrustiku alusele, viimase sätteid vaid selgemalt ja täpsemalt väljendades.

Selle ordinantsi art. 1 alusel võis advokaadina resp. prokuraatorina kohtus esineda ainult selline õigusetundja, kes vastava, art. 16 ettenähtud vandetootuse on andnud, milles ta Jumala nime juures vandega kinnitab, et tema temale esitatud ordinantsi nõuete kohaselt käitub ja toimib. Nagu endise — 1578. a. —, nii ka viimase — 1634. a. — advokatuuri korralduse põhjal on advokaadid art. 2 järgi kohustatud kohtutegelasi austama ja art. 3 nõude kohaselt aupaklikult rae ja kohtu vastu esinema, ning art. 4 mõtte kohaselt karistuse ähvardusel hoiduma igasugusest teotamisest, laimust ja valest. Määrustiku art. 5 nõutakse, et advokaat sihilikult ei toimiks Riia linna õiguse, vanade kommete ja heakskiidetud kohtupidamise korra vastaselt ega ahvatleks selleks ka oma volitajat. Viimase hädad ja asjad tuleb oma parimate võimete kohaselt kohtule ette kanda (art. 6), selleks ei tohi ta mingit pettust, ebaõigust ega ohustavat võtet tarvitada (art. 7) ning asja venitamiseks mingit puiget ega ohtlikku edasilükkamist otsida (art. 8). Oli keelatud art. 9 alusel suurema honorari saamise sihiga ilmaaegu ja põhjendamatu asjaolusid kirjas pikalt kohtule ette kanda, vaid kõik kohtule esitatud kirjutised pidid lühidalt koostatud olema. Advokaat ei tohtinud oma kliendi saladusi, seletusi ja põhjendusi (*relations et fundamentes*), mis temale teatavaks olid saanud või tema ise asjus märkas, kellelegi avaldada (art. 10). Art. 11 põhjal oli keelatud advokaadil „kurja“, lootusetut protsessi vastu võtta, kui ta veendunud oli, et see ebaõige asi on. Ei tohtinud ka advokaat üle taksimäära honorari nõuda (art. 12) ja kliendiga kokkulepet sõlmida selleks, et asjast või selle tulemusest teatavat osa endale saada (art. 13). Tekkis aga arusaamatus advokaadi ja kliendi vahel honorari suhtes, siis pidid nad selle omavahelise tüli kohtufoogti juures lahendada. Ka ei tohtinud advokaat, kelle kätte teatav asi ajamiseks oli usaldatud, ilma bürgermeistri või ülemkohtu foogti sellekohase loata oma elukohast lahkuda (art. 15).

Kui võrrelda 1578. a. Riia linna advokatuurikorraldust

1634. a. advokatuurikorraldusega, siis paistab otseselt silma, et nende kahe korralduse vahel põhialustes erinevusi peaaegu ei olegi — sisult võib neid päris identseiks lugeda, kuid vormilt erinevad nad tublisti. Esimene on pikkade artiklitenä koostatud, teine aga lühidalt ja selgelt kirjutatud. Viimane, s. o. 1634. a. Riia linna advokatuurikorraldus, mis pani samuti kui tema eelkäija pearõhku advokaatide ja prokuraatorite moraalsele küljele ja kandis hoolt selle eest, et advokatuur eetilisele kõrgel tasemel seisaks ja seega rahva usaldust ja lugupidamist väärriks, oli küllaldaselt tugevale alusele rajatud, ning kehtis peaaegu ilma muutmiseta XIX sajandini, välja arvatud muudatus advokaatide arvu suhtes, mis enam ei olnud piiratud neljaga, ja nõue advokaatide teadusliku taseme kohta, sest XVIII sajandi lõpul nõuti advokaadilt juba kõrgemat juriidilist haridust. Ka vandetootust täiendati vististi XVII sajandi keskpaiku sõnaliselt, kuid jäi sisult endiseks.

B. Tallinnas. Umbes poolsada aastat pärast äsjamainitud Riia linna advokatuurikorralduse elluviimist, võib-olla ka teataval määral viimase mõjustusel, võetakse Tallinna linna rae poolt 1687. a. vastu ja pannakse kehtima uus advokatuuri määrustik „Revidirte Advocaten- und Procuratoren-Ordnung vom Jahre 1687“²¹ ühes selle juurde kuuluva kahe lisaga. Esimeses neist kõneldakse peamiselt advokaatide honorarist (Von der Advocaten und Procuratoren Salario oder Besoldung, als auch anderweitigem Verhältnüß). Teises lisas on ette nähtud advokaatide vandetootus, mida nad raele pidid andma.

Selles Tallinna linna 1687. aasta määrustikus advokatuuri korralduse kohta, mis koosneb 22 §-st, on esitatud advokatuuri kohta käivad põhialused — nende õigused ja kohustused, mis üldjoontes on rajatud samadele alusnõuetele, mis olid olemas seni Tallinna linnas kehtinud advokatuurimäärustikus kui ka Tallinna maa- ja rüütliõiguses ja Riia linna 1554. ja 1634. a. advokatuurimäärustikus. Oma sisult tuleb aga viimast Tallinna linna advokatuurimäärustikku lugeda juba küllalt täielikuks advokatuuri korralduseks, mis tole aja nõuetele enam-vähem vastas. Siin nõutakse advokaadilt ja prokuraatorilt esmajoones peale moraalse

²¹ Bunge — Madai, Rechtsquellen, lk. 287 jj.

omaduste veel eriti õiguste ja kohtuprotsessi korra tundmist ja teadmist.

Määrustiku § 1 öeldakse, „et kedagi teist ei lasta selles linnas advokatuuri ega prokuratuuri (zu der Advocatur oder Procuratur admittiret), kui üksnes neid, kes on ausate eluviisidega ning hästi tunnevad õigusi ja kohtuprotsessi ning keda raad korrapäraselt selleks kinnitab“.

Kui seni oli Tallinna linnas advokaatide ja prokuraatorite arv piiramata, siis nüüdsest peale ei võimaldatud igalühel ilma valikuta (*promiscue*) esineda kohtus advokaadina, põhjendades, et liiga suure arvu juures nad üksteiselt võivad teenistuse ära võtta, ning seepärast pandi kehtima *numerus clausus* ja määrati advokaatide arv kaheksale ja prokuraatorite arv kolmele kindlaks (§ 2 ja 3). Viimased olid oma tegevuses advokaatidega võrreldes suhteliselt rohkem piiratud ja kitsendatud, nagu sellest kõneldakse mainitud määrustiku 3. §-s. Ainuüksi advokaatidel ja prokuraatoritel oli lubatud teatava tasu eest võõraid asju ajada Tallinna rae ees ja kohtutes. Teistel kodanikel oli see keelatud trahvi ähvardusel (§ 2 ja 7)²². Linna advokaadid võisid peale linna kohtute esineda ka võõrastes kohtutes, kui selline tegevus ei seganud nende otsest ametikohuste täitmist (§ 2). Nõutav oli, et advokaat või prokuraator asjas, mis ta oli enda ajada võtnud, esineks kohtus võimalikult alati ise ega saadaks oma abilist (*per substitutos*) (§ 4).

Lubamatu oli advokaadil keelduda kliendile nõu and-

²² § 7. Dagegen soll, wie oben erwehnet, außer solcher unserer geschwornen Gerichts-Advocaten und Procuratoren, sonsten Niemanden, Er sey auch, wer Er wolle, für unsern Gerichten zu advociren, zu procuriren, oder sonsten anderer Gestalt zu negotiiren zugelaßen seyn, es wolte dann einer in seiner selbst eigenen, oder sonsten Vormundschafts-Sachen agiren, da er dann, wann etwa einiger Verdacht entstünde, daß Er selbst, oder auch sein Advocatus ordinarius die Suppliquen oder Satz-Schriefften nicht gemacht, bey seinem Eyde den Autorem solchen Satzes zu denominiren schuldig, auch daneben, da er anderer Advocaten und Procuratoren Bedienungen sich gebraucht zu haben, betroffen werden sollte, in 4 Rthlr. Strafe verfallen, auch das Product nichts desto weniger alsofort cassiret seyn solle; Gestalt dann solchen ferner zufolge kein Procurator sich unterstehen soll, eines andern, als der ordinariorum Advocatorum ihre Sätze, oder auch, welche ein Part in seiner eigenen Sache selbst concipiret haben möchte, gerichtlich vorzutragen, bey Strafe 5 Rthlr.

mast ning liati veel ilma kaaluva põhjuse viimast mitte abistada. Selle sätte vastu eksijad langesid trahvi alla, nagu see § 5 tähendatud.

Oli aga advokaat või prokuraator määratud kohtu poolt vaesusõiguse alusel kellelegi kohtus asjaajajaks, siis pidi ta § 6 sätete kohaselt sellise vaese inimese protsessi ajama ilma tasuta samasuguse hoolsusega ja usinusega, nagu ta toimis teiste klientide asjus, kus talle korrapärast honorari makstakse (von welchem sie ein ordentliches Solarium geniesen). Selle normi vastu eksimist loeti tol ajal nii raskeks süüks, et selle kordasaatjat karistati advokaadiametist väljajähtmisega. Üldreeglina olid advokaadid kõigis asjus, mida nad olid enda ajada võtnud, kohustatud määrustiku § 9 mõtte kohaselt enne põhjalikult kliendilt järele pärima kõik protsessi alused ja kõik selle kohta käivad asjaolud. Märkab ta aga seejuures, et asi ei ole õigustatud, siis peab ta sellele kliendi tähelepanu juhtima, et seega ära hoida põhjendamatu tüli, samuti ka püüdma heaga pooli lepitada.

Asja kohtule esitamiseks ja kohtus esinemiseks peab advokaat või prokuraator kahe riigitaalri suuruse trahvi ähvardusel iga kord vajaliku volitusega varustatud olema. Kui võistja ise kohtusse ilmus, siis *coram actis*, vastasel korral aga pidi ta olema varustatud volitusega (*cum omnibus necessariis clausulis atque requisitis constituiret*), mida vastaspool kohtu ees kinnitas ja konfirmeeris (§ 10).

Oli aga advokaat teatava asja kohtus või rae ees enda ajada võtnud, siis oli ta kohustatud nõudma kliendilt asja kohta täielikke andmeid ja hoolega ning usinusega järele pärima kõik asjaolud (*circumstantias causae*), nii et tal kohtupäeval oleks võimalik asja kõigekülgselt käsitleda ega tarvitseks paluda asja arutamise edasilükkamist ja ta seega ilmaaegu ei koormaks kohut. Selle normi vastu eksijat karistati iga kord § 11 järgi 4 riigitaalriga.

Ühtlasi lasub advokaadil kohustus kõik vajalikud dokumendid ja protokollide ära kirjutada õigel ajal sekretäri kaudu välja otsida ja siis need kohtule esitada (§ 12).

§ 13 näeb ette, et advokaadid peavad toimima linna statuutide, retsesside ja revideeritud kohtupidamise korra nõuete kohaselt ega tohi midagi teadlikult ette võtta mainitud normide vastu. Selle vastu eksijaid karistati kohtu poolt valju noomitusega.

Ka pidid advokaadid 10-riigitaalrilise trahvi ähvardusel hoiduma, „dass sie die *merita causae in articulo executionis de novo*, weder *directè* noch *obliquè* moviren, und auf die Bahn bringen“ (§ 14), s. o. et nad toimiksid nii, mis võimaldaks asja uuendamise põhjendamist.

Kõik kirjalikud avaldised (*producta*) pidid nii advokaadi kui ka volitaja poolt alla kirjutatud olema, vastasel korral ei lükatud avaldust tagasi, vaid avalduse koostajat karistati otsekohe ühe riigitaalriga sellise lohakuse eest.

Esinemisel kohtus § 16 sätete kohaselt nõuti trahvi ähvardusel *pro qualitate delicti et circumstantiarum* advokaatidelt korrektsust.

Kõigepealt pidid advokaadid ja prokuraatorid oma seletusis ja ettekandeis osutama kohtu kui ka kohtu isikkonna vastu austust ja lugupidamist, vastaspoole suhtes tarvitama mõõdukust ja tagasihoidlikkust ning tõepärasust taotlema, samuti hoiduma kõigist laimavatest sõnadest ja teotavatest formelitest, mõnitavast kohtlemisest, nõökamisest ning ka muidu igasugusest kasuta lobisemisest — trahvi ja avaldiste tagasilükkamise ähvardusel.

Advokaadi kohtule antud suulised seletused pidid olema võimalikult lühikesed, hästi selged, ilma igasuguste keerutamisteta ja asjasse mittepuutuvate teesklemisteta (*ceremonien*), nii et need ei oleks kohtule vastumeelt ja tülinaks ja et neid ka kohtusekretär saaks jälgida ning täpselt protokollida.

Loeti vajalikuks, et kohtupäeval advokaadid ilmuksid õigel ajal kohale ja esineksid nende kätte usaldatud asjus mitte hooletult ja pealiskaudselt, vaid kaitsedes oma kliendi huvisid, ajaksid seda suurima usinusega ja osavusega, ning ei püüaks (korduva trahvi ähvardusel 3 riigitaalri suuruses) protsessi või asjaarutamist venitada ilmaaegsete uute terminite palumisega ja asjatute puigetega (§ 17).

Kui aga advokaat oli takistatud isiklikult kohtusse ilmuma kas reisu, haiguse või mõnel muul põhjusel, siis seeläbi ei tohtinud ta takistada enda peale võetud asja ajamist, vaid ta oli kohustatud enda asemel kohtusse saatma teise advokaadi, varustades viimast täieliku volitusega ja asja kohta kõigekülgsel informatsiooniga ja esitama tema kaudu kõik kirjutised kohtule ja seega hoolt kandma selle eest, et kõrge kohtupidamine toimiks takistamatult. Nende mainitud sätete vastu eksijad langesid iga möödangu puhul rahatrahvi alla

kuni 6 riigitaalrini (§ 18). Igal juhul, kui advokaat või prokuraator oli kellegi isiku asja ajamise enda hoolde võtnud ja lasknud endale selleks muretseda kliendilt volikirja, siis § 19 järgi ei tohtinud ta ilma vabandava põhjuseta ja kohtu teadmista või jälle kliendi nõusolekuta loobuda mainitud asja ajamisest, vaid pidi toimima vajaduse korral mõlemas kohtuinstantsis. Seejuures oli valju trahvi ähvardusel kõvasti keelatud advokaatidel ja prokuraatoritel avaldada, liiatigi veel kasu tada kliendi poolt neile usaldatud saladusi. Tekitas aga advokaat või prokuraator möödangu, laiskuse või hooletuse läbi oma kliendile varanduslikke kahjusid, siis olid nad kohustatud need ära tasuma oma volitajaile § 20 ettenähtud korras. Kliendilt ei tohtinud § 21 põhjal advokaat või prokuraator ühtegi asja ega võlga, hagi (*actiones*) ega dokumenti omandada, et siis sellega kohtus esineda. Selle keelu rikkuja heideti advokatuurist välja.

Advokatuuri määrustiku viimne paragraaf seab üles lõpuks nõuded, et advokaadid oma kirjalikes avaldisis kui ka suulises seletusis avaldaksid ülemuste ja kohtunikkude vastu vajalikku ja viimastele kohast respekti ning alati seda arvestaksid ning asja pikendamiseks ei otsiks pahatahtelisi venitusi ega informeeriks, ässitaks ega ahvatleks oma klienti selleks. Eriti aga pidi hoiduma niisugustest tüliasjadest, mis võivad oma iseloomu poolest ulatuda kindralkubernerite ette või ka ilmaaegu kulusid teha magistraadile. Viimase nõude vastu eksimist ähvardatakse väljaheitmisega advokatuurist, mida linn on neile võimaldanud.

Kõiki neid eespool esitatud advokatuurimäärustiku nõudeid töötas iga advokaat ametisse astumisel rae ees täita ja pidada pühaliku vandetöötusega, mille sõnastuses advokatuurimäärustiku põhinõuded olid peajoontes loendatud²³.

²³ Vande tekst oli järgmine: Der Advocaten und Procuratoren Eid. Ich N. N. gelobe und schwehre zu Gott dem Allmächtigen, nachdem ich von E. HochEdlen und Hochweisen Rathe der Stadt Reval vor einen Advocaten derer Stadt-Gerichte bin auf- und angenommen worden, daß ich will Ihro Kayserl. Majestät, wie auch E. Hochweisen Rathe hieselbst, als meiner lieben Obrigkeit, Zeit meines Advocaten-Dienstes gehorsam seyn, des Gerichts Autoritaet in allen billigen Sachen in Acht nehmen, mich der publicirten Gerichts-Ordnung in allen Articulen nach höchstem Fleiß mit Worten, Wercken und Gebhrden gemäß verhalten, mich aufrichtiger Sachen befleißigen, unrechtmäßige Sachen nicht wißentlichen annehmen, noch in Rechten ver-

Mis puutub aga advokaatide ja prokuraatorite honorari küsimusse Tallinnas, siis leidis see lahendust advokatuurimäärustiku esimeses lisas (Anhang 1. Von der Advocaten und Procuratoren Salario oder Besoldung)²⁴, mis koosnes 9 §-st. Selle lisa § 2-s nenditakse, et igas asjas, milles advokaadi poole pöördutakse, on viimasel õigus *pro Arhha* esialgu vaevatasu saada kaks riigitaalrit, prokuraatoril aga kõigest üks riigitaaler, mis summat *salarium*'i või honorari hulka ei arvata.

Asja ajamise eest kohtus, kui interest kuni 1000 riigitaalrit, oli advokaat õigustatud oma kliendilt honorariks saama iga viimase kasuks väljamõistetud 100 riigitaalri pealt 4 riigitaalrit, kõiges ülejäänud nõudeosas kuni 2000 riigitaalrini 2%, kuni 3000 riigitaalrini 1%, kuni 4000 riigitaalrini 1/2% ja kuni 5000 riigitaalrini 1/4%. Summalt, mis ületas 5000 riigitaalrit, advokaadile mingit tasu ei makstud (§ 3). Ülaltähendatud honorarist pidi klient (esimese lisa § 5 põhjal) advokaadile poole ära tasuma kohe, kui viimane kõik asjaolud oli kohtule esitanud, ülejäänud osa honorari aga peale kohtuotsuse kuulutamist. Teises kohtuastmes asjaajamise eest määrati honorar rae suva järgi. Neis asjus, kus hagi summa oli kindlaks määramata ja pooled selles suhtes omavahel vabale kokkuleppele ei olnud jõudnud, määras kohus advokaadile honorarisumma kindlaks, seejuures arvesse võttes asja tähtsust ja advokaadi usinust ja hoolsust või

treten, meiner Part angenommene Sachen, nach meinem besten Verstande, meinen Parten zu gute mit Fleiß fürbringen und handeln, und darein wißentlichen keinerlei Falsch oder Unrecht gebrauchen, zu Verlängerung der Sachen keinen gefährlichen Aufschub und Dilation suchen, auch unrechtmäßige Appellationes und Querelen zuwider der Stadt-Privilegien und Schwächung des Raths Autoritaet nicht vorsetzlich interponiren, noch meinen Principalen zu suchen und zu interponiren unterweisen, vielweniger will ich meines Parts Heimlichkeit und Behelff zu deßelben Schaden dem Gegentheil gefährlicherweise offenbaren, noch mich der angenommenen Sachen ohne redliche Ursachen und gerichtlich Erkenntniß entbrechen, besondern biß zum Ende des Rechten getreulich dienen, und mit dem verordneten Salario, oder was mir gerichtlich zuerkandt wird, friedlich seyn, und darüber zur Ungebühr das Part nicht beschweren. Alles getreulich und ohne Gefehrd. So wahr mir Gott helffe und sein heiliges Evangelium! Vt. Bunge-Madai, Rechtsquellen, lk. 294 jj.

²⁴ D. F. G. v. Bunge, Die Quellen des Revaler Stadtrechts. Dorpat 1844, lk. 292 jj.

ustavust (§ 6). Kuid neil juhtudel, kus advokaadil tuli teatavas asjas esineda ka teistes kohtutes, või asja uuendamisel (*pro re nata*) kõrge rae ees suuliselt asja ajada, pidi klient iga kord sellise ülesastumise eest oma advokaadile tasuma $\frac{1}{2}$ riigitaalrit, prokuraatorile aga $\frac{1}{4}$ riigitaalrit (§ 7). Palvekirja kirjutamise eest oli advokaadil § 9 korras tasuks määratud tähtsas kohtuasjas 1 riigitaalrit, harilikus asjas aga $\frac{1}{2}$ riigitaalrit.

Neist ülaltähendatud honorari kohta käivaist taksinormidest pidid advokaadid piinlikult kinni pidama ning I lisa § 8 põhjal ei tohtinud advokaadid oma klienti ei otseselt ega kaudselt koormata ega mingit maksu ega tasu oma volitajalt nõuda üle taksimäära. Oli see aga ometi aset leidnud seaduse keelust hoolimata, siis kaotas advokaat oma honorari ja pidi veel 5 riigitaalri ulatuses trahvi maksma. Kui aga advokaat või prokuraator sõlmis kliendiga mainitud honorari eeskirjade vastase lepingu, siis loeti selline leping tühi-seks ja selles eksimuses süüdi leitud advokaat heideti pealegi advokatuurist välja.

Nagu eespool-mainitud nähtub, ei olnud tol ajal advokaatide honorar kõrge ning oli praeguse aja honorarist märksa madalam. Siinjuures peame aga arvestama asjaolu, et advokaadid, kellel peale advokaadipraksise mingit muud teenistust ega sissetulekut ei olnud, olid määrustiku I lisa § 1 alusel teatavasse privilegeeritud seisukorda asetatud ning vabastatud (1666. aastast alates) kõigist korralistest ja erakorralistest linnamaksudest ja teistest rahalistest kohustustest. Selline eesõigustatud seisukoht maksude suhtes vähendas aga märksa advokaatide väljaminekuid ja kui veel arvesse võtta tollaegset advokaatide arvu ja raha kõrget väärtust, pidid advokaadid majanduslikult täiesti kindlustatud olema.

Eeltoodud Tallinna linna advokatuurimäärustik ühes lisadega osutus sel alal üheks täielikumaks ja hõlmavamaks seaduseks. Kehtides peaaegu muutmatult XIX sajandi keskpaigani, oli ta teataval määral aluseks ja isegi eeskujuks hilisematele, temale järgnevatele, meie maal kehtivatele advokatuuriseadustele, eriti põhimõttelistes küsimustes ja alustes advokaatide eetika suhtes.

C. Liivimaal. Kaugelt halvemas seisukorras oli tol ajal advokatuuri korraldus Liivimaal, kus rüütlike võimuloleku

ajal ja ka Rootsi valitsuse ajal ei võetud suuremaid ja põhjapanevamaid muudatusi ette ning üksikud sellesse instituuti puutuvad küsimused lahendati mõningate novellide kaudu. XVII sajandi alguses leiame Rootsi valitsuse poolt väljaantud õuekohtukorralduses (Königliche Hofgerichtsordnung für Livland) § 15²⁵ advokaatide kohta käivaid nõudeid, milles kõneldakse, et igal isikul ei ole tarvilik advokaadi või prokuraatori poole pöörduda, vaid kohtupooled võivad ise oma asju ajada. Juhul aga, kui nad ise ei soovi või ei suuda seda teha, siis on nad õigustatud kohtus enda eest kedagi teist asjatundlikku isikut volitama ja viimasele asjaolud ära seletama ning teda tarviliku kirjaliku volitusega varustama. Selline volinik pidi kohtu ees vandetöötusega kinnitama, et ta kohtus kõneleb ja toimib oma parima mõistuse ja arusaamise järgi ja seejuures mingit pettust, ebaõigust ja valet ei tarvita ega püüa oma vastasele seega kahju tekitada. Samuti pidi ta vandega kinnitama, et ta kliendi poolt temale usaldatud saladusi välja ei räägi, ja töötama kohtu suhtes ja kohtupersonaali vastu aupaklik ja viisakas olla ja et ta kõigiti tahab hoolsasti ja tagasihoidlikult toimida, nagu see lugupeetud volinikule kohane on.

Olgugi et seaduses selle vandetöötuse kohta ei ole otseselt tähendatud, et selle järgi advokaadid peavad teotsema, tuleb sama § 15 mõtte kohaselt seda vannet kohuslikuks lugeda advokaadile kui volinikule. See asjaolu leiab veel kinnitust ühes hilisemas 1662. a. revisjonikohtute kohta käivas normis, kus kõneldakse, et advokaat või prokuraator asjaajamisel peab vandega kinnitama, et tema klient soovib põhjendatud ja õiglast asja edasi ajada ega soovi seejuures tarvitada mingit valet asja venitamiseks ja segamiseks.

Arvatavasti loeti tol ajastul selliseid vandetöötusi küllaldaseks advokaatide eetiliste aluste lahendamiseks ja määramiseks. See seisukoht osutus aga nähtavasti ekslikuks, sest 1695. a. 4. juuli protsessimääruste (Process-Ordnung)²⁶ art. X juhatakse tähelepanu advokaatide ja prokuraatorite mõningatele puudustele. Kõigepealt tähendatakse, et väga palju tülisid ja lahkhelisid olevat tekkinud seetõttu, et proku-

²⁵ Sammlung der Gesetze, welche der heutige livländische Landrecht enthalten. Bd. II. Riga, 1821, lk. 27 jj.

²⁶ Sammlung der Gesetze, lk. 1351 jj.

raatorid ja volinikud ässitavad kohtupooli kokkuleppimatu-
sele ja arusaamatustele kas kurjuse või kättemaksmise pärast
või jälle aetuna võidu- ja omakasupüüdest. On vajalik, et
asjaajamine toimuks õiglasemalt ja ausamalt ja et iga advo-
kaat või prokuraator toimiks kaalutelles ja suurima ette-
vaatusega. Osutub aga sellest keelust hoolimata prokuraator
või volinik süüdlaseks selles, et ta õhutas poolte vahel vaenu
ja asjatut protsessi, takistas pooli omavahel kokku leppi-
mast, tarvitas teadlikult ja tahtlikult peitust ja valet ning
ebatõtt, või et ta võttis enda peale ja hoolde seaduspäratu
ja kristlike kummete vastase asjaajamise, siis karistatakse
vastavalt asjaoludele sellise süüteo ja kurjuse eest süüdlast
raskesti. Mainitud karistusest ei vabanenud süüdlane ka siis,
kui ta peale teo kordasaatmist oma kliendi suhtes loobus
volitusest ja edaspidisest asjaajamisest, et sel viisil peita
ja varjata oma kurjust ja ebaõiget tegu.

Nagu sellest nähtub, ei olnud vandetõotus vist küllaldane
väärnähtuste ärahoidmiseks advokaadi kui voliniku tegevus-
ses, vaid selle vältimiseks tuli kasutada kõvemat sanktsiooni
karistuse näol.

Peale eeltähendatud uuenduste tehti Rootsi ajal veel
mitmeid teisi väiksemaid muudatusi ja täiendusi advokaatide
kohta käivates korraldustes, millede abil nähtavasti püüti
maakohtutes advokaatide tegevust, nende kohustusi ja õigusi
ühtlustada tolleaegsetes linnakohtutes kehtivate advokatuuri-
määrustikkude sätetega. Nii oli näiteks kuninga resolutsioo-
niga 1695. a. 9. aprillist²⁷ ette kirjutatud Tallinna ja Riia
linna advokatuuri määrustikkude eeskujul, et advokaat ei tohi
loobuda ega tagasi astuda asjaajamisest, mis ta kord juba
enda kätte on võtnud, välja arvatud need juhud, kus ta
protsessi kestel avastas sellised asjaolud, mis teda oleksid
õigustanud seda asja oma hoolde mitte võtta, kui need talle
varemini teada oleksid olnud. Samuti lubati ka advokaati
kliendilt honorari ette võtta. Siia kuuluvad ka sätted voli-
kirjade kohta jne.

Üldiselt tuleb aga oletada, et väga paljud advokatuuri
suhtes linnaõigustes kehtivad normid tavaõiguse kaudu maa-
kohtutes käsitlemist leidsid.

²⁷ R. J. L. Samson v. Himmelstiern, Institutionen des
Livländischen Prozesses. Erster Theil. Riga, 1824, lk. 32.

Nagu kõigest eeltoodust ilmneb, oli advokatuur meie
maal Rootsi ajal vastutav oma tegevuses ainult kohtu ees,
kes ka advokaatide tegevuse üle järelevalvet teostas ja neid
seadustest ja määrustest üleastumise puhul korrale kutsus
ja karistas. Administratiivvõimust olid advokaadid aga pea-
aegu sõltumatud. Samuti peab nentima, et tol ajal veel min-
git omavalitsuslikku ühikut advokatuur ei moodustanud, vaid
nad kuulusid vannutatud ametnikkudena poolenisti kohtu-
võimkonda ja seega kohtutegelaste perre. Kuigi nad advo-
katuuri vastu võeti linnades rae kaudu, siis see asjaolu mai-
nitud seisukorda ei muutnud, sest raad oli ju ise ka sel ajal
kõrgem kohtuasutis.

III. Advokatuur Vene ajal.

Eesti- ja Liivimaa liitmine Venemaaga ei viinud siin-
set senikehtinud kohtute korraldust advokatuuri suhtes hävi-
misele, vaid tänu sellele, et Läänemere maadel õigusemõist-
mine ja selle kohta käivad kohtukorraldused ja protsessi-
õigused, nagu see vastavates kapitulatsioonides ära on tähen-
datud, endiselt peaaegu muutumatult kehtima jäid, tunnis-
tati sellega koos kehtivateks ka peaaegu muutumatult kõik
meie maal tol ajal advokatuuri kohta varemini kehtima haka-
nud õiguslikud normid, olgu küll, et samal ajal Vene riigi
valitsejad, kelle ülemvõimu alla langes Baltikum, täiesti sal-
limatud olid advokaatide vastu. Tunti ju tolleaegset Vene
riigi ainuvalitsejat Peeter Suurt advokaatide vaenlasena. Tema
nimetas neid keelepeksjateks (*jabednik*), hingemüüjateks
(*dušeprodavets*) ning isegi varasteks²⁸. Tema kohta kõneleb
ka vene advokatuuri ajalugu, et kui Peeter Suur 1698. a.
viibis Inglismaal, külastas kohut ja nägi seal advokaate, kes
kõndisid talaarides ja parukates, küsis ta oma saatjalt: „Mis
rahvas see on ja mida nad teevad?“ „Teie Kõrgus,“ vastas
saatja, „need on seadusetundjad.“ „Seadusetundjad?“ imest-
les Peeter Suur. „Milleks? Minu riigis on kõigest kaks sea-
dusetundjat ja kui ma koju jõuan, kavatsen ühe neist üles
puua.“²⁹ Samuti tema järeletulija Vene troonil, Katariina I

²⁸ M. Vladimirski-Budanov, Obzor istorii russkago prava.
Kiev, 1909, lk. 640.

²⁹ I. V. Gessen, Istorija russkoi advokaturõ. Tom I. Moskva,
1914, lk. 26.

suhtus väga ebasõbralikult advokaadiseisusse ning tähendas üleolevalt, et „advokaadid ja prokuraatorid minu juures ei teotse, seni kui mina elan, ja peale mind käiakse minu põhimõtete järgi.“ Ja tõesti ka pärastised Vene riigi isevalitsejad käisid Katariina I sõnade järgi ning Nikolai I, kellele vürst Golitsõn kandis ette, et Venemaal oleks vajalik advokaadiseisus ellu kutsuda, vastas kindlakujuliselt ja veenvalt: „Ei, vürst, niikaua kui mina valitsen Venemaal, ei ole advokaate tarvis. Elame ka ilma nendeta³⁰.“

Kuid ometi Vene riigi võimukandjate vaenulikkuse peale vaatamata advokatuuri suhtes ja seejuures veel arvesse võttes, et siis Venemaal advokatuur kui lubamatu nähtus õigusemõistmises ei eksisteerinud, olid Baltimaad siiski ainukeks paigaks Vene riigis, kus advokatuur võis sama riigivõimu poolt tunnustatuna siin kehtivate seaduste järgi teotse ja isegi areneda.

Vene valitsuse algpäevil — XVIII sajandi esimesel poolel — kehtisid meie maal ja linnades endised Rootsi ajast päritud advokatuuri kohta käivad määrused muutumatult edasi ning alles XVIII sajandi teisel poolel ja XIX sajandi alguses, kui Vene riigi sisemises õiguslikus korras hakati teatavaid parandusi ja muudatusi ette võtma, tehti ka Baltikumis kohtukorralduses ja advokatuuriseaduses üksikuid muudatusi tolleaegse Vene õigusliku korra vaimus, mille tõttu mõned sellised uuendused osutusid advokaatide seisuse või ameti suhtes mitte paremuseks, vaid just ümberpöörduvalt, nagu seda allpool näeme, avaldasid halvendavat ja takistavat mõju advokatuuri arengus. Alles 1840. a. alates saab advokatuur suurema tähelepanu osaliseks ning teda püütakse tõsta seisundisse, mis paremini ja otstarbekohasemalt vastab advokaadikutsele. Sellel äsjamainitud ajavahemikul

³⁰ Sellisesse ebasoosingusse oli XVIII sajandil asetatud advokatuur ka Lääne-Euroopas, eriti Saksamaal, kus advokatuur oli langenud moraalset väga madalale tasemele, pannes omas tegevuses esikohale isiklikud huvid ja omakasu, mistõttu ühiskond advokaatidesse põlgusega suhtus, lugesid neid käsitöölisteks. 1713. a. andis Preisi kuningas Friedrich Wilhelm käsu selle „sallimatu elemendi“ vähendamiseks, et $\frac{2}{3}$ Berliini kõrgemate kohtute advokaate kohe oma ameti maha paneksid. Sama karmusega talitas ta ka alamate kohtute juures tegelevate advokaatidega, käskides sealt kõik kõlbmatud välja heita. Friedrich Suur, nähes advokaatides halbu kristlasi, kaotas 1780. a. Preisil advokatuuri hoopis ära. Leupolt, *op. cit.*, lk. 102 jj.

advokaatide kohta antud normidest annab meile lähemat pilti Reinhold Samson von Himmelstierna poolt eraviisiliselt 1824. a. koostatud Liivimaa protsessi juhendid (*Institutionen des Livländischen Prozesses*)³¹, kus esimese kõite kolmas peatükk § 61—104 on pühendatud advokaatidele. Neis paragraafides on esitatud eeltähendatud Vene valitsuse ajastul Liivimaal advokaatide suhtes kehtinud normid, mis on mitmest ajast võrsunud. Mitmed neist on pärit keskajast, teised aga XVIII ja XIX sajandist. Mainitud normidest selgub, et Vene valitsuse ajal on ära kadunud vahe advokaadi ja prokuraatori mõiste vahel, mis enne seda — Rootsi ajal — vähesel määral aset leidis. Seepärast ei tarvitata neis juhendites ka enam prokuraatori nimetust, vaid kõneldakse peaaegu ainult advokaatidest ning viimaste mõiste oli isegi enam-vähem kindlakujuliselt määrateldud, nagu see § 61 nähtub, kus öeldakse, et advokaadiks loetakse sellist isikut, kes kohtumõistmisel abistab nõuga ja õiguste esitamisega iseennast või kedagi teist kohtupoolt ja kes oli teatava kohtu poolt, kelle päirkonnas ta teotses ja võõraid asju ajas, vannutatud ja advokatuuri vastu võetud. Kohtule kuulus õigus oma suva järgi advokaatideks vastu võtta ainult niipalju kõlvulisi mehi, kui palju neid vaja oli kohtus arutusele tulevate asjade ajamiseks (§ 63). Advokaat võis ka mitme kohtu juures töötada (§ 83). 1840. a. alates kuulus Liivimaal advokaadiks vastuvõtmise õigus õuekohtule ja Eestimaal kõrgemale maakohtule, Tallinna ja Riia linnas aga raele³². Tolleaegsete nõuete kohaselt võisid advokaatideks olla kõik ausad, ustavad ja usinad mehed, kes olid kogenud õigustes ning kohtu ja maa põhikorra seadustes. Nagu sellest näha, Vene ajal otseselt ei nõutud advokaadilt ülikooli haridust õigusteaduse alal, vaid advokaadiks võisid saada ka väiksema haridusega õigusetundjad meeskodanikud. Viimaste hulka kuulusid lühikest aega Eesti- ja Liivimaal ametiasutiste sekretärid ja teised ametnikud³³. 12. aprillil 1822. a. kõrgemalt poolt kinnitatud riiginõukogu otsuses tähendatakse, et riigiteenistuses seisvad ametnikud võivad igal pool, välja arvatud ametiasutis, kus nad ise teenivad, eraasjus volinikena

³¹ Samson v. Himmelstiern, *op. cit.*, lk. 22 jj.

³² Provinzialrecht der Ostseegouvernements, Theil I. St.-Petersburg, 1845, § 100.

³³ Samson v. Himmelstiern, *op. cit.*, lk. 27.

teotseda seevõrra, kuivõrra see nende ametitegevust ei takista. Seejuures jäi aga püsima põhinõue, et ka ametnikud, kes soovisid pidada advokaadikutset või -ametit, pidid selleks kompetentselt kohtult eespooltähendatud korras vastava loa saama. See kord oli kohane suurel Venemaal, kus tol ajal veel advokaate väga vähe oli, kuid Baltimaal, kus leidus haritud juriste külluses, oli see määrus päris mõttetu advokaatuuri laostamine, sest juba aastaid varem oli siin advokatuuri vastu võetud ainult kõrgema juriidilise haridusega isikuid. Kui siinsetele elunõuetele võõras ja vastuvõtmatu seadus ei võinud ta meie juures kaua kehtida ning tühistati juba 1832. a. Senati poolt. Mingil tingimusel ei võinud aga advokaatideks olla alaealised, autud isikud, naisterahvad, vaimulikud ja isikud, kellel karistusena advokaadipraksis ära oli võetud (§ 73), ning 1832. a. alates ka riigiametnikud.

Advokaadi ülesandeks oli kliendi huvisid ustavalt, ausasti ja hoolsasti kaitseda, kuid ta oli kohustatud seejuures valvama, et klient teda ei kasutaks ebaõige ja seadusvastase asja ajamiseks (§ 75), ning seepärast § 76 põhjal oli keelatud igale advokaadile vangistuskaristuse ähvardusel ülemeelikuse, omakasu ja kättemaksuiha pärast ajada kohtus põhjendamata ja ebaõigeid protsesse. Sellisest karistusest ei vabanenud partei huvide vastu eksinud advokaat ka mitte siis, kui ta protsessi kestel volitusest loobus. Astus aga advokaat oma volituste piiridest üle või laskis terminid mööda või möödas õigused, siis pidi ta sellise oma teo läbi kliendile tekitatud kahjud ära tasuma (§ 78). Kuid kohtu suhtes nõuti, et advokaat oma suulis ja kirjalikes seletusis esineks auväärselt ja hoiduks vastaspoole kohta kõigist ebakorrektestest ja auhaavavatest väljendustest ega kannaks ka kohtule ette kuulmatuid asju (ungehöriger Dinge), sest selline teoviis võib riivata kohtunikku tema ametikohuste täitmisel (§ 79).

Seaduste mitteteadmist ei pandud advokaadile süüks ja seaduste tundmises pidi kohus teda isegi abistama (§ 80). Püüdis aga advokaat kohtus seadust ja õigust sihilikult valesiti ja ebaõigelt tõlgendada, siis võis kohus teda sellise teo eest asjaoludele vastavalt karistada (§ 81). Peab tähendama, et kohtud, kellele kuulus järelevalve teostamine advokaatide suhtes, olid õigustatud viimaseid karistama ja isegi seisusest välja heitma (§ 63). Kohtus esines advokaat kas vabal kokkuleppel kliendiga või jälle kohtu poolt määratuna ühe

poole huvide kaitsejana. Üldreeglik oli nõue, et advokaat peab igale isikule abiks olema, kes tema poole pöördub juriidilise nõu küsimisega, ning ei tohi tõrkuda enda peale võtmast võõraste asjade ajamist. Ainult siis oli lubatud tal keelduda kliendi abistamisest, kui ta vandega kinnitas, et pakutav asjaajamine käib tema südametunnistuse vastu (§ 67), vastasel korral karistati teda 70 hõberublaga. Oli aga advokaat juba kord teatava isiku asja ajamise enda kätte ja hoolde võtnud, siis ei tohtinud ta enam põhjendamata ja omavoliliselt end sellest lahti öelda ning oma volitusest loobuda, olgu siis, kui ta kinnitas, et on sellised asjaolud avalikuks tulnud, mis oleksid võimaldanud tal seda asja ka mitte enda peale võtta.

Mis puutub advokaadi õigustesse, siis oli kõigepealt neil õigus kohtus honorari eest võõraid tsiviil- ja kriminaalasju ajada. Honorari suurus ei olnud Liivimaal tol ajal seaduses kindlaks määratud, vaid see määrati vabal kokkuleppel kliendiga või jälle vaidluse korral kohtu poolt (§ 85, 88, 90), kuid keelatud oli honorari suurus sõltuvaks teha protsendi näol protsessi tulemusest (*quota litis*), samuti ka kasust asja võidu puhul kliendi kasuks, s. o. oli keelatud võiduraha võtta (*palmarium*). Oma nõuete kindlustuseks kliendi vastu oli advokaat õigustatud tema käes leiduvaid volitaja dokumente seni kinni pidama, kuni viimane tema honorari ja muud protsessis kantud kulud ära tasub (§ 91). Asjaajamiseks kohtus võis advokaat volitatud saada kliendi poolt kas suuliselt kohtus (*per praesentiam*) või jälle spetsiaal- või generaalvolikirja põhjal (§ 96, 98), mis § 99 ettenähtud nõudeid pidi sisaldama ja seadusliku tempelpoogna peale kirjutatud ning kohtu poolt tunnustatud olema. Advokaatide kohta käivad seadusenõuded olid kehtivad ka prokuraatorite ja sündikuste suhtes, kes advokatuuri otseselt küll ei kuulunud, kuid siiski teatavais asjus volinikena esineda võisid (§ 92).

Eespool-esitatud advokatuuri õiguslik korraldus Baltikumis, kus selles suhtes kehtisid Tallinnas ja teistes Põhja-Eesti linnades teissugused määrused kui Eestimaal, kuna jälle Riia ja teistes Liivimaa linnades advokatuuri korraldus erines Liivimaal selles suhtes kehtivatest normidest, ei võinud sel kujul enam siinsetele õigusemõistmise nõuetele vastata, eriti juba seepärast, et Baltikumis oli nüüd ainult üks ülemvõim Vene valitsuse näol ning seega olid kadunud kõik poliitilised erinevused Põhja- ja Lõuna-Baltikumi, seega ka

Põhja- ja Lõuna-Eesti vahel, sest Läänemeremaad kujutasid Vene riigi suhtes ainult üht tervikut — Balti provintsi, milles püütakse XIX sajandi alguses Vene valitsuse poolt ka enam-vähem ühtlast õiguslikku korda luua, eriti kohtukorralduse ja õigusemõistmise alal. Sellest seisukohast lähtudes võetakse ka advokatuuri suhtes ette seaduslikud muudatused, mis olid kohuslikud nii linnades kui maal kogu Baltimaal. Sellises vaimus ilmub 5. VII 1840 Vene tsaari poolt kinnitatud riiginõukogu arvamus, milles juba üldreeglina kogu Baltimaade kohta teatavad nõuded üles seatakse ja mis kohuslikud on nii linnades kui ka maal teotsevate advokaatide suhtes. Näiteks nõutakse seal, et kes soovib advokaadiametisse astuda, see peab esiteks omama mingi Vene ülikooli õigusteaduskonna magistri või doktori teaduslikku kraadi (§ 1 ja 2) ja teiseks peab ta veel vastava praktilise eksami sooritama. Selline tendents võtab varsti üha laiema ulatuse ning 1845. a. antakse seadusandluse korras välja uus advokatuuri korraldus, mis on paigutatud Balti provintsiaalõiguse I köite 4. peatükki ning koosneb 21 paragraafist (§ 100–120)³⁴. Need seadusnormid on kohuslikud kõigi advokatuuri liikmete kohta kogu Baltikumis nii maal kui ka linnas. Eeltähendatud advokatuuriseaduse normide kehtima panemisega kaotasid oma jõu kõik seni meie maal ja linnades kehtinud advokaatide ja prokuraatorite kohta käivad seadused ja määrused ning kogu advokaatide pere asetatakse ühisele seaduslikule alusele ja ta muudetakse kogu Balti provintsis oma õigustes ja kohustustes üheks tervikuks. 1845. aasta Advokatuuri korralduse seaduse § 101–103 põhjal, samuti kui see oli ka 1840. a. määruses tähendatud, võisid Baltikumis advokatuuri pääseda isikud, kes olid mingilt Vene ülikoolilt omandanud õigusteaduse magistri või doktori diplomi ja kes olid sellekohastele nõuetele vastavalt praktilise eksami sooritanud, ning vastava vandetöötuse andnud ja kohtult advokaadiameti atestaadi saanud. Advokaatideks ei võinud olla üldse isikud, kes sõjaväeteenistuses seisid ja kellel tsiviilkohtupidamise seaduse järgi keelatud oli volinikena esineda. Advokaatide arv oli piiratud ja sõltus asjade arvust kohtu suva järgi (§ 107). Advokatuur ei olnud mingi seisuslik või omavalitsuslik ühik, vaid advokaadid teot-

³⁴ Provinzialrecht, I, lk. 15 jj.

sesid seaduses ettenähtud kõrgemate kohtute piirkonnas viimaste loal ja järelevalvel (§ 100, 107, 111, 116, 117, 118). Eestimaal ja Narva linnas määrati advokaadid ametisse, õigeministri sai loa võõraid asju ajada kõikides kohtuasutistes kõrgema maakohtu poolt, kuna Tallinna linnas neid ülesandeid täitis linnamagistraat. Liivimaal aga advokaadiametiks loa andmine kõikides Liivimaa kohtutes võõraste asjade ajamiseks kuulus kõrgemale õuekohtule, välja arvatud Riia linn, kus advokaadid määrati ametisse linnamagistraadi poolt.

Advokaadi ülesandeks ja ametikohtuseks oli § 108 ja 109 otsese mõtte kohaselt eraisikute poolt nende kätte usaldatud kohtuasjade volitaja õiguste kaitsemine ja tema abistamine juriidilise nõu andmisega kõigis neis kohtuasutistes, kus temale selleks luba oli antud. Advokaadid ei tohtinud, nagu ennegi, keelduda kellelegi õiguslikku abi andmast, olgu siis, kui ta suutis vandega tõendada, et temale usaldatud asi tema parema arusaamise ja südametunnistuse vastu on (§ 110). Põhjendamata keeldumise eest kliendile juriidilist abi anda võis kohus advokaadile oma suva järgi karistuse määrata. Kui aga keegi advokaatidest loobus ilma seadusliku aluseta kohtu poolt temale määratud asja ajamisest, siis sellise teo eest eemaldati advokaat karistuseks kas ajutiselt või jäädavalt advokaadiametist (§ 111). Kõik karistuse küsimused kuni ametist vallandamiseni kuulusid advokaatide suhtes selle kohtu lahendada, mille juures nad teotsesid (§ 116). Kui aga asja arutamisel kohtus advokaat ei jälginud kohtukorralduse või kohtupidamise seaduse norme, siis võis sama kohus kohe süüdlasele oma suva ja süü suuruse järgi määrata kas valju märkuse, noomituse või aresti (§ 117).

Põhialused advokaadi tegevuse kohta võõraste asjade ajamisel olid purgivald tsiviilprotsessis ette nähtud (§ 112). Advokaadiamet ei olnud palgaline, küll aga said nad peale kohtukulude veel honorari tsiviilprotsessis ettenähtud korras ja määral (§ 113).

Oma tegevuse üle olid advokaadid kohustatud mitte üksi protsessi lõpul, vaid igal ajal sellekohasel kliendi nõudel viimasele aru andma ning ka igasuguseid seletusi asja käigu kohta esitama (§ 114). Ka ei tohtinud advokaat karistuse ähvardusel ilma sellekohase kohtu loata oma tegevuspiirkonnast lahkuda. Selle nõude vastu eksijaid karistati kuni ametist väljaheitmiseni (§ 119). Puhkuse ajal pidi aga advokaadid

kaat endale asetäitja kohale jätma. Selle nõude mittetäitjat karistati rahatrahviga (§ 120). Olgu lõpuks veel tähendatud, et asjaajamine kohtus toimus saksa keeles. Ainult vallakohtutes oli asjaajamisekeeleks eesti keel (§ 121).

Kõigest eeltoodust nähtub, et mainitud seaduse põhjal teotsev advokaat oli teataval määral ametlik isik, kes oma tegevuses sõltus vahenditult kohtust. Kohtu kaudu määrati ta ametisse ja vabastati ametist (§ 118) ning kogu oma tegevuse kestel seisis ta kohtu otsese järelevalve all nagu iga kohtunik või kohtuametnik. Pealegi, nagu eespool tähendatud, ei olnud advokaat oma ametis vaba, — ta ei olnud õigustatud oma vaba valiku järgi kliendilt asjaajamist enda peale võtma, vaid pidi igaühele abiks olema, kui tal sellest keeldumiseks seaduslikku põhjust ei olnud. Säärases olukorras ei võinud veel juttu olla advokatuurist kui iseseisvast omavalitsuslikust korporatsioonist, vaid seda tuleb endiselt käsitada kui teatavat õigusemõistmist abistavat organit kohtu juures.

Kõik need Balti kohaliku õiguse I köites esitatud, advokaatide kohta käivad seadusnormid olid rajatud põhialustele, mis ühel või teisel kujul väljendust olid leidnud eelmistes, seni meie maal kehtinud advokatuuri määrustikes ja seadusis.

See advokaatide seadus kehtis mõningate väiksemate muudatustega 1889. aastani. Muudatustest olgu mainitud esiteks 1861. a. 8. mai korraldus, mille põhjal advokaadiks võis saada ka isik, kes oli ülikooli lõpetanud õigusteaduse kandidaadina³⁵. Teiseks oluliseks täiendavaks muudatuseks tuleb lugeda erimäärusi, mis olid välja töötatud Liivimaa õuekohtu ja Riia linna magistraadi poolt ning välja kuulutatud 27. aprillil 1883, mille järgi kogu Liivimaa ja Riia linnas nõuti igalt isikult, kes soovis advokatuuri astuda, et ta enne seda töötaks praktiliselt vähemalt üks aasta kohtu juures ja niisama palju aega praktiseeriks advokaadi juures.

1889. a. 9. juuli suur kohtute reform meie maal toob siinse advokatuuri arenemisloos põhjapaneva pöörde. 1845. a. advokaatide kohta kehtima pandud eespool-tähendatud seadused kaotavad täies ulatuses oma jõu. Nende asemel pannakse kehtima Vene siseriigis 1864. a. antud vannutatud advokaatide seisuse kohta käivad seaduse normid, mis on paigu-

³⁵ Vt. Bunge, Geschichte, lk. 313 jj.

tatud VSK XVI köite I jakku ning leiduvad Vene kontute korralduse seaduse II peatükis § 353—406 ning selle seaduse 1874. a. täienduses § 406¹—406¹⁹. 1889. a. 9. juulil antud Baltimaadel kohtuasutiste ümberkorraldamise seaduste elluviimise määruste põhjal lõpetavad või kaotatakse ära kõik seni Baltikumis teotsenud kohtud: Eestimaal ülemmaakohus, alammaakohus, meeskohtud, Liivimaaal õuekohus ja kõik maa-kohtud, magistraadid Tallinnas, Riias ja Narvas, samuti foogtikohus ja teised väiksemad kohtud linnades. Sama määruse alusel võisid seniste kohtute juures teotsenud advokaadid, kes vastasid Vene kohtute korralduse seaduse § 354 ja 355 nõuetele, kohtuministri kaudu viimase suva järgi loa saada võõraste asjade ajamiseks uutest kohtutes, ja neid nimetati vandeadvokaatideks, kui nad vastasid kõigile neile seaduslikele nõudeile, mis kohtukorralduse seaduses ette olid nähtud vandeadvokaatide kohta³⁶.

Advokatuuri ümberkorraldamise juures Baltimaadel ei olnud tarvis tol ajal arvestada neid raskusi, milledega tuli veel 1864. a. tegemist teha advokatuuri korraldamisel Venemaal, kus tunti suurt puudust ülikooliharidusega õigusteadlastest. Meie maal, nagu eespool-esitatust nähtub, teotses juba ammu ajast organiseeritud advokatuur, millesse pääsemiseks nõuti kõrgemat juriidilist haridust ja isegi praktilisi eksameid ning selleks üks aasta töötamist kohtus ja niisama palju aega praktiseeriva advokaadi juures. Niisiis oli küllaldane kontingent juriste, kes võisid väarikalt olla vandeadvokaatideks. Küsimus seisis ainult selles, kelle korraldusel nad võisid vandeadvokaatide seisusse pääseda. Baltimaad olid arvatud Peterburi kohtupalati ringkonda, kus vandeadvokaatide nõukogu teotses juba 1866. aastast, ning üldseaduste mõiste kohaselt ei võinud ükski isik ilma nõukogu poolt vastuvõtmiseta vandeadvokaadiks saada, ka mitte vandeadvokaadid mõnest teisest kohturingkonnast (üldkoosoleku otsus 1882 a., nr. 33). Järelikult oleks võinud Kohtukorralduse seaduste reeglite päraselt kõiki advokaate, kes seni praktiseerisid Baltimaadel, vastu võtta vandeadvokaatideks üksnes Peterburi vandeadvokaatide nõukogu. Kuid siin tehti seaduseandja poolt erand endiste meie maal toimivate advokaatide

³⁶ A. Gassman, A. Nolcken, Положения о преобразовании судебной власти... St. Peterburg, 1890, lk. 617 jj.

suhtes. Viimaste ümbernimetamine vandeadvokaatideks ja seega Peterburi ringkonna vandeadvokaatide perre kuuluvaks oli antud täies ulatuses kohtuministri kätte, kes pidi vajalikke andmeid koguma igaühe kohta, kes siinolevatest advokaatidest soovis vandeadvokaadiks saada.

Selline vormiline advokaatide ümbernimetamine vandeadvokaadiks ei tekitanud raskusi, kuid kuidas need endised advokaadid uue kohtukorralduse juures, kus asjaajamine toimus mitte enam saksa, vaid vene keeles, oma ülesandeid täita suutsid, oli palju keerulisem, sest vähe oli endiste kohtute juures teotsevate advokaatide hulgas neid, kes tarvilisel määral vene keelt valdasid sõnas kui ka kirjas. Olgugi et vene keele oskuse kohta seaduses endas mingit nõuet mainitud advokaatide suhtes üles seatud ei olnud, peab ometigi oletama, et uutest kohtutes, kus asjaajamine toimus nüüdsest peale ainult vene keeles, välja arvatud vallakohtud, kus kohtukeeleks meie maal loeti eesti keel, ning evang. lut. usu vaimulikkudes kohtutes, kus oli lubatud saksa keel, võisid tegelikult esineda ikkagi ainult need advokaadid, kes vene keelt valdasid, sest tõlgi kaudu oli advokaadil asjaajamine keelatud. Küllalt suureks raskuseks ja tõkestuseks endistele advokaatidele oli ka uute venekeelsete protsessuaalseaduste ja vene kõrgema kohtu, Senati praktilise tundma õppimine ja nende käsitlemine. Neil põhjustel vist mitmedki vanadest advokaatidest pidid loobuma edaspidisest tegevusest advokaadiametis, ning XIX sajandi viimase kümne aasta vältel on advokaatide arv meie maal võrdlemisi väga väike. Ja nende väheste hulgas ei leidu tol ajal ka mitte ühtegi eesti-meelset advokaati, mis oli seletatav sellega, et kohtute koosseisu, kelledest sõltus advokaatide ametisse seadmine, kuulusid ainult sakslased.

Uue kohtute ja advokatuuri reformiga 1889. a. algab mitte üksnes õigusemõistmises, vaid ka advokatuuri arenemisloos meie maal täiesti uus ajastu, mis on meie rahva õiguse ajaloos põhjaneva tähtsusega. Uue kohtute reformiga pannakse 9. juulil 1889. a. Läänemere maadel kehtima kriminaal- kui ka tsiviilprotsessi alal uued põhimõtted ja nimelt võistluse, suulisuse ja avalikkuse printsiip. Neile põhi- alustele vastavalt hakkasid meie maal teotsema advokaadid, kes, nagu tähendatud, kuulusid Peterburi kohtupalati juures asuva vandeadvokaatide nõukogu võimupiirkonda ja selle

järelevalve alla. Seeläbi kaob nüüd ka endine sakslaste rahvuslik ülevõim, surutis ning kitsendused advokaadiseisusse pääsemiseks, sest vandeadvokaatide nõukogu Peterburis käis ainult seaduse nõuete järgi ega arvestanud advokaadi vastuvõtmisel enam seda, mis rahvusest keegi pärit oli, vaid advokaadiseisusse astuja moraalseid omadusi ja tema juriidilisi teadmisi seaduste tundmises ja nende kohaldamises. See õiguslik seisukord võimaldas ja andis julgust ka eesti soost edasipüüdlikele noormeestele end advokaadikutsele ette valmistada ja ülikoolis õigusteaduse õppimisele pühenduda, teades, et sel alal võib ta kui vaba elukutseline kõige rohkem oma rahva õigusliku olukorra aitamiseks ja edendamiseks korda saata ning seejuures endale vajalikku ülalpidamist teenida. Sellest ajast peale leiame meie advokatuuri ridades esimesi eesti õigusteadlasi, kes olid saanud kõrgema juriidilise hariduse Tartu ja teistes vene ülikoolides.

Asudes 1889. a. meie maal kehtima pandud advokatuuri-seaduse hinnangule, peab kõigepealt tähendama, et see Venemaa 1864. a. vandeadvokaatide seisuse kohta käiv seadus tuleb lugeda tol ajal üheks paremaks terves kultuurmaailmas. Selle seaduse normide alusel loeti advokatuur iseiseisvaks korporatsiooniks, mis teotseb kohtupalati juures ja ka teataval määral viimase kõrgema järelevalve all (VSK XVI k. 1. jagu — KAS § 356, 357, 376 jt.).

Vandeadvokaadiks võisid olla KAS § 354 põhjal isikud, kes olid lõpetanud ülikooli õigusteaduskonna või mõne teise kõrgema õigusteaduse õppeasutise ja kui nad olid vähemalt viis aastat töötanud kohtu juures sellises ametis, kus neil võimalik oli omandada vajalikke praktilisi teadmisi kohtu asjaajamises, või kui nad olid olnud vähemalt 5 aastat kohtuameti-kandidaadiks või töötanud sama aja vältel vandeadvokaadi abina vandeadvokaadi juhatuse all.

Niisiis oli uue seaduse järgi teaduslik tsensus pisut madalam, sest siin ei nõutud advokatuuri astujalt enam kandidaadi teaduslikku kraadi, nagu see oli ette nähtud endises, 1865. a. advokaatide määruses. Sama KAS § 355 alusel ei võinud vandeadvokaadiks olla:

- 1) alla 25 aasta vanad isikud,
- 2) välismaalased,
- 3) kes oli kohtu poolt tunnistatud maksujõuetuks võlgnikuks,

4) kes oli riigi või omavalitsuse teenistuses,

5) kes oli kohtu poolt õiguste kitsendamiste või õiguste võtmisega karistatud, samuti vaimulikud, kes olid vaimuliku kohtu otsuse põhjal oma vaimuliku seisuse kaotanud,

6) kes olid eeluurimise või kohtu all süütegude pärast, mille eest karistusena ähvardas õiguste kitsendamine või kaotamine,

7) kes oli kohtu otsuse põhjal ametist vallandatud või vaimulikust või aadliseisusest välja heidetud seisuse otsuse põhjal,

8) need, kellele kohtu poolt oli keelatud võõraste asjade ajamine ja kes olid vandeadvokaatide hulgast välja heidetud.

Vandeadvokaadid kuulusid kohtupalatite juurde ja võisid endale elukoha valida selle kohtupalati ringkonnas, kus nad teotsesid (§ 356). Oma seisuslikke või korporatiivseid ülesandeid teostasid vandeadvokaadid sellekohaste organite kaudu — need olid vandeadvokaatide üldkoosolek, nõukogu ja revisjonikomisjon. Iga aasta kutsus üldkoosoleku kokku vandeadvokaatide nõukogu esimees (§ 364). Üldkoosolek loeti otsustusvõimeliseks, kui vähemalt pool nõukogu piirkonda kuuluvaid vandeadvokaatidest sellest osa võttis (§ 365). Kui tarvilikku arvu vandeadvokaate kokku ei tulnud, siis kutsus nõukogu esimees uue üldkoosoleku kokku teadaandega, et kui ka see koosolek osutub mitte-kordaläinuks, siis jääb nõukogu endises koosseisus teotsema üheks aastaks edasi (§ 365). Üldkoosoleku avas nõukogu esimees või selle asetäitja, kuid üldkoosoleku juhataja valiti iga kord koosolekul vandeadvokaatide hulgast (§ 364). Üldkoosoleku võimkonda kuulusid nõukogu liikmete, nõukogu esimehe ja tema abi valimine (§ 357), revisjonikomisjoni liikmete valimine, nõukogu aruande ja eelarve kinnitamine, nõukogu poolt esitatud küsimustes nõukogule arvamuste avaldamine ja samuti ka koosolekust osavõtjate poolt ülestõstetud küsimuste üle läbirääkimiste korras seisukoha võtmine. Kõik küsimused üldkoosolekul otsustati lihthäälteenamusega. Üldkoosolekust, mis Peterburis peeti, oli eestlaste poolt osavõtt loid ning tolleaegse nõukogu liikmete hulka ei olnud ka kunagi Vene ajal ühtegi eestlast valitud.

Vandeadvokaatide nõukogu koosnes nõukogu esimehest, tema abist ja nõukogu liikmeist — arvult mitte alla viie ja mitte üle viieteistkümne üldkoosoleku määramise järgi,

vastavalt nõukogu ringkonnas elavate vandeadvokaatide arvule (§ 361). Peale kohtupalatite juures olevate nõukogude oli lubatud linnades, kus teotses üle kümne vandeadvokaadi, ka ringkonnakohtu juures ellu kutsuda vandeadvokaatide nõukogu osakonnad samasugustel alustel, nagu moodustati nõukogud (§ 366).

Vandeadvokaatide nõukogu ülesandeks esmajärjekorras ja üldreeglina oli järelevalve teostamine tema ringkonnas asuvate vandeadvokaatide ja nende abide üle (§ 357, 401¹⁷) ning peale selle KAS § 367 korras:

1) vandeadvokaatide ja nende abide seisusse vastuvõtmine ja nende seisusest vabastamine,

2) vandeadvokaatide tegevuse peale esitatud kaebuste läbivaatamine ja otsustamine ning järelevalve teostamine selle üle, et vandeadvokaadid ja nende abid täpselt toimiksid seaduste nõuete ja juhiste kohaselt ning kõigis endi peale võetud kohustustes peaksid silmas oma volitaja huvisid,

3) advokaadi karistamatuse tunnistuse väljaandmine,

4) vaesusõigust kasutavate isikute huvide kaitseks vandeadvokaatide määramine,

5) honorari suuruse kindlaksmääramine vaidluse puhul honorari suhtes kliendiga,

6) vandeadvokaatidele ja nende abidele kas omal algatusel või nõukogule esitatud kaebuste põhjal distsiplinaar karistuste määramine KAS § 368 järgi hoiatuse või noomituse näol või jälle, asjaoludele vastavalt, praktiseerimise ära keelamine kuni ühe aastani või suuremate eksimuste puhul süüdlase karistamine seisusest väljaheitmisega ja isegi kriminaalkohtu alla andmisega.

Heideti keegi ühe vandeadvokaatide nõukogu poolt seisusest välja, siis ei olnud tal enam õigust ka teises ringkonnas advokaatide seisusse astuda, vaid ta pidi jäädavalt advokatuurist eemale jääma. Distiplinaarkorras vastutusele võtmise ja karistuste määramise kord oli samas KAS § 371—375 ette nähtud. Ka kuulus nõukogu ülesannete hulka üldse advokatuuri kutsealaste küsimuste lahendamine seevõrra, kuivõrra see ei olnud vastuolus seadustega, ja eriti vandeadvokaatide abide kutsehariduse korraldamine ja juhtimine. Viimase ülesande teostamiseks olid ellu kutsutud vandeadvokaatide abide referaatkomisjonid, kus käsitleti juriidiliste ja praktiliste küsimuste lahendamist õigusemõistmise alal, et seega abiks

olla noortele juristidele nendele vajalikkude teadmiste omandamisel.

Nõukogu istung loeti otsustusvõimeliseks, kui sellest võtsid osa vähemalt pooled nõukogu liikmetest. Kui harilikud asjad otsustati lihthäälteenamusega, siis distsiplinaarasjus, kus süüditunnistatule määrati karistusena ajutine praksize keeld, seisusest väljaheitmise või kriminaalkohtu alla andmine, nõuti kahekolmandikulist häälteenamust, et seeläbi vältida ettevaatamatuid otsuseid (§ 375).

Kõigist oma otsustest distsiplinaarasjus pidi nõukogu teatama kohalikule prokurörile. Nende otsuste peale võisid prokurör kui ka süüdimõistetud kahe nädala jooksul esitada edasikaebuse kohtupalatile, välja arvatud juhud, kus karistuseks oli määratud hoiatus või noomitus (§ 376). Kohtupalati otsused selliseis asjus olid lõplikud (§ 377). Nagu eespool-mainitud asjaoludest nähtub, olid vandeadvokaadid ja nende abid, kes teotsesid Eestis ja kuulusid Peterburi ringkonna vandeadvokaatide nõukogu piirkonda, alates 1889. a. vabastatud kohtu otsese järelevalve alt ja loeti selles suhtes täielikult alluvateks vandeadvokaatide nõukogule Peterburi kohtupalati juures, kelle ülesandeks oli, nagu tähendatud, järelevalvet teostada kõigi oma liikmete üle.

Ka vandeadvokaadi seisusse vastuvõtmine, mis veel 1845. a. advokatuuriseaduse järgi kuulus meie maal kohtu kompetentsi, läks nüüdsest peale täies ulatuses vandeadvokaatide nõukogu kätte. Iga jurist, kes soovis vandeadvokaadiks saada, pidi esitama vastava palve ühes vajalike dokumentidega nõukogule, kinnitades, et temal ei ole KAS § 355 ettenähtud takistusi vandeadvokaadiks vastuvõtmiseks. Osutus see paluja kinnitus ebaõigeks, siis heideti ta seisusest välja ja ta langes ka kriminaalkohtu alla. Vastuvõtmisel pidi vandeadvokaatide nõukogu ise vajalikke andmeid koguma sooviavaldaja moraalse taseme ja tema käitumise kohta. Läbi kaalunud kõik kogutud andmed, otsustas nõukogu paluja seisusse vastu võtta ja selleks talle vajaliku tunnistuse välja anda või ta palve tagasi lükata (§ 380). Mittekristlased võisid 8. XI 1889. a. käskkirja järgi advokaadiseisusse vastu võetud saada ainult kohtuministri sellekohasel loal.

Nõukogu otsusel vandeadvokaadiks vastuvõetu pidi kohtupalatile vandetöötuse andma, milles ta oma usu kommete järgi kinnitas ustav olla keisrile, täita oma parema arusa-

mise järgi kõiki riigiseaduste nõudeid, töötades mitte midagi sellist kirjutada ega kohtus rääkida, mis kuidagi võiks haavata õigeusu kirikut, riiki, ühiskonda, perekonda ja häid kombeid, vaid ausalt ja hea tahtega täita kõiki enda peale võetud seisuskohustusi ja kaitseda oma klientide huvisid ning hoiduda rikkumast lugupidamist kohtu ja võimude suhtes, meeles pidades, et ta kõige selle eest vastust peab andma seaduse ja Jumala ees tema viimsel kohtupäeval (VSK XVI k. 1. j. lisa IV).

Peale vandetöötuse andmist kanti vandeadvokaadiks vastuvõetu vandeadvokaatide nimekirja, märkides seda ära ka tema tunnistusel, ning seisusse vastuvõtmisest kuulutati kohtu poolt kõikidele teadmiseks (§ 392).

Mainitud advokatuuriseaduses olid purgivald ja üksikasjaliselt ette nähtud vandeadvokaadi õigused ja kohustused.

Vandeadvokaadid olid õigustatud § 383 põhjal kohtupalati piirkonnas, kus nad nimekirjas olid, ajama asju kõigis kohtuasutistes. Oli aga vandeadvokaat oma kohturingkonnas mingi asja ajamise enda peale võtnud, siis võis ta seda vajaduse korral ka teistes ringkondades kogu Vene maal edasi ajada (§ 384).

Vandeadvokaatidel oli võimaldatud kõigis kriminaal- ja tsiviilasjus kohtus esineda kliendi suulisel või kirjalikul volitusel ja nõukogu või kohtu esimehe määramisel (§ 390, 391, 393). Juhtudel, kus vandeadvokaat oli nõukogu või kohtu poolt määratud, ei tohtinud ta ilma seadusliku põhjuseta keelduda tema peale pandud ülesandest (§ 394).

Mis puutus honorarisse, siis sõltus selle suurus vabast kokkuleppes kliendiga. Lepingu tingimused pidid kirjalikud olema (§ 395). Kui kokkulepet ei olnud saavutatud, määras nõukogu honorari suuruse taksi järgi, mis iga kolme aasta järel välja anti kohtuministri poolt (§ 396). Kriminaalasjus oli keelatud honorari suurus sõltuvaks teha kohtuotsusest. Samuti oli keelatud § 400 põhjal advokaadil oma kliendi käest omandada ostu või mõnel muul teel hagiõigusi ja nõude dokumente. Sellised lepingud loeti tühiseiks ning vandeadvokaat võeti distsiplinaarkorras vastutusele. Lubamatu oli vandeadvokaadil esineda kohtus oma lähemate sugulaste vastu (§ 401). Ka ei tohtinud vandeadvokaat ühel ja samal ajal olla mõlema poole volinikuks või oma kliendi juurest üle minna vastaspoole volinikuks (§ 402). Kõvasti oli keela-

tud § 403 alusel vandeadvokaadil avaldada oma kliendi saladusi, mitte üksnes protsessi kestel, vaid ka peale seda, kui ta oli oma volitajaga vahekorrad lõpetanud. Tekitas aga vandeadvokaat oma kliendile kahjusid kas tähtaja möödalahkumise või mõnel muul seadusvastasel viisil, siis oli kliendil õigus sama kohtu kaudu temalt kahjutasu nõuda. Toimis aga vandeadvokaat pahatahtlikult kliendi kahjuks, siis võis teda peale kahjutasu nõude veel kriminaalkohtu alla anda (§ 405).

Need vandeadvokaatide kohta kehtivad normid olid kõik kohuslikud ka vandeadvokaadi abidele, kes millegi pärast olid asetatud oma tegevuse piirides ja õigustes eraadvokaatide tasemele (§ 406¹⁷).

1864. a. advokatuuriseadusega võisid Sise-Venemaal advokaadikutset, nagu eespool juba tähendatud, omada ainult isikud, kes olid lõpetanud mõne Venemaa ülikooli õigusteaduskonna või mõne teise Vene kõrgema õigusteadusliku õppeasutise. Kuid nende õilsate ja ajakohaste nõuete elluviimisel tekkisid teatavad raskused seetõttu, et sel ajal leidis Venemaal veel niivõrra vähesel arvul kõrgema haridusega juriste, et need ei suutnud ühiskonna nõudeid juriidilise abi andmises rahuldada, mistõttu sellise vajaduse rahuldamiseks ja soovimata nurgaadvokaatide arvu vähendamiseks³⁷ kutsuti 1874. a. ellu hädaabinõuna eraadvokaatide instituut, mis järelevalve korras oma tegevuses ei allunud mitte enam vandeadvokaatide nõukogule, vaid täielikult kohtuvõimule. Eraadvokaadiks võisid olla mittejuriidilise haridusega õigustundjad isikud, kes olid rahukogu juures vastava eksami sooritanud seaduste tundmise ja praktiliste õigusküsimuste lahendamise oskuse alal. Neile, kes olid eksami sooritanud rahuldavalt, anti rahukogu poolt välja vastav tunnistus võõraste asjade ajamiseks samas rahukogus ja selle piirkonda kuuluvate rahukohtunikkuude juures. Ka võisid eraadvokaadid omada tunnistusi kohtuasjade ajamiseks ringkonnakohtus ja isegi kohtupalatis (§ 406¹⁻⁴). Selline eraadvokaatide instituut ei leidnud vene vandeadvokatuuri poolt heakskiitmist,

³⁷ Nurgaadvokaadid, kes teotsesid ilma ühegi kontrollita ja tarvitasid võõraste asjade ajamisel kõiksuguseid lubamatuid võtteid, olid muutunud seetõttu tolleaegsele vene ühiskonnale päris nuhtluseks. Neid nimetati rahvasuus, nagu J. Gessen märgib, keelepeksjateks, vereimejateks, tindihingedeks ja nõgeseseemneks. Vt. Gessen, *op. cit.*, lk. 3 jj.

vaid tema peale vaadati kui advokatuuri seisuse alavääristamisele. 1889. aasta kohtureformiga pandi see eraadvokaatide korraldus ka meie maal kehtima. Kuid arvesse võttes, et Baltimaadel kõrgema haridusega juristide pere küllalt arvukas oli, ei leidnud eraadvokaatide korraldus siin vajalikku pinda kasvamiseks, vaid nende arv oli meil alati võrdlemisi väga piiratud. Siin peab veel tähendama, et eraadvokaadid, kes meie maal teotsesid, oma suures enamikus eetilisel küllalt kõrgel tasemel seisid ning selles suhtes advokaadiseisust ei laostanud.

Eraadvokaatide kohta käivad normid on toodud Vene KAS § 406¹⁻¹⁹. Neid reegleid tuli ka arvestada vandeadvokaadi abidel, kellele ei nõutud küll mingit eksamit rahukogude poolt, kuid kohtutes asjaajamiseks loa said nad ikkagi seaduse sätete alusel. Vandeadvokaadi abide tegevuse järelevalve ei kuulunud aga seejuures mitte kohtuvõimule, nagu see oli ette nähtud eraadvokaatide suhtes, vaid seda teostas vandeadvokaatide nõukogu vandeadvokaatide kohta kehtivate seaduse sätete alusel.

IV. Advokatuur Saksa okupatsiooni ajal.

Vene riigi lagunemise ajastul Maailmasõja päevil, kui Saksa okupatsiooni väed meie maa vallutasid, ja igasugused sidemed Venemaaga seeläbi katkesid, lõpetas Peterburi vandeadvokaatide nõukogu meie juures oma tegevuse jäädavalt, sest enamlaste võimule tulemisega Venemaal vaibus ta ise surmale. Eestis teotsevad advokaadid olid okupatsiooni ajal tunnistatud sõltuvaiks ainuüksi Saksa okupatsiooni kohtuvõimust³⁸. Siin ellukutsutud ja toiminud tolleaegsed saksa ringkonnakohtud Tallinnas ja Tartus olid õigustatud endistele vandeadvokaatidele, nende abidele ja eraadvokaatidele, kes saksa keelt valdasid, luba andma võõraste asjade ajamiseks. Ühtlasi kuulus järelevalve teostamine advokatuuri liikmete kohta täies ulatuses kohalikele siinseile saksa ringkonnakohtuile. Advokaatidel tuli tundma õppida sel ajal Saksa kohtupidamise korda ja viisi ning ka Saksa kohtupidamise seadust, sest mõlemad, nii kriminaal- kui ka tsiviilprotsess,

³⁸ Verordnung betreffend der Rechtspflege. Verordnungsblatt nr. 9, 12. I 1918, § 25.

toimusid Saksa protsessiõiguse normide kohaselt. Ühtlasi tuli ka kohtus asjaajamisel vene keelelt üle minna saksa keele tarvitamisele, mis omajagu suurt raskust tegi mitmetele eesti advokaatidele. Ainult vallakohtutes jäi tarvitusele eesti keel³⁹. Okupatsiooniaeg, mis endaga kaasa tõi palju kitsendusi advokatuuri õigustesse ja tegevusse, ei kestnud õnneks kaua ning seepärast ei suutnud jätta tema võõrapärane ilme ja siinsetele elutingimustele vastuvõtmatu sisu meie advokatuuri perele mingeid kaugeleulatuvaid väärnähtusi ega saanud põhjustada ka väärarengut.

Novembrikuus 1918. a. lõppes Eestis Saksa okupatsioon ning seega üheskoos lõpetasid siin oma tegevuse Saksa kohtud.

(Järgneb.)